

2015 літо № 3(90) Рік XXIV

"Ту мене мати породила,
солодким молоком кормила,

Ватра

ту хочу жити умирати,
де жили мій отець і мати"

ISSN 1232-2776

(О. Павлович)

Епіфаній Дровняк
Никифор 1895-2015

~~Круніскі~~

Чачка зо сіна

Перши и єдини того роду варштати робліня чачок зо сіна zorganizували-зме 19 квітня в Центрі культури ім. Б.І. Антонича. Спрібувати своїх сил в тім не так аж тяжкім ділі могли и діти, и родиче. Для діти и молодих било то одірвання ся од комп'ютерів, чи мобільних телефонів для старших поворот до дитинства. Сміху и втіхи било дуже, а и результати праці ріжні: każde чачко мало єдину, неповторну форму. Зайнятя по-проводили Петро и Маргарита Міхняки з Новиці, села, котре з виробу дерев'яних «чачок» колися било вшитким знане. Штоправда, не били то забавки для діточок, лем дерев'яни ложки и инчи домашні предмети, але Новиці не мож одобрати майстерности, яку и тепер підтримуют ей мешканці. Для тих, хто не зна або кому забилося тото словечко, припомну, же чачка - то забавки.

120-й Ювілей Епіфанія Дровняка – Никифора зачали-зме святкувати юж 20 травня не лем на Антоничівці. Вшитко зачалося по порядку. На сам перед артистична акція «Гості приїхали. Пам'яткове фото з Горлиць» на горлицькім Ринку. И так перша появилася Менрі Монро, потім Енді Ворхол, Чарлі Чаплін, Джон Уейн и в головній ролі сам Епіфаній Дровняк. Зо вшиткими зірками можна било ся сфотографувати. Пізніше вшитко перенеслося до Антоничівки, де одбилася открита прелекція др Артура Іжевского про життя и творчість Епіфанія Дровняка – Никифора. На закінчіння першого дня святкування Дровнякових уродин – картина, але музиком малювана – то значит концерт львівського гурту «Три кроки в ніч».

И так колісковом и зачарованом, як малюнки Никифора, мелодійом перенесли-зме ся в наступний ден святкування, ден його народин 21 травня до криницького Музею Никифора.

Наталія Гладик

Криниця, 21 травня 2015 р.

Під пам'ятником Никифору квіти складают (зліва): Бургомистр Криниці-Здрою Даріуш Ресько, Почесний консул України в Перемишлі Олександр Бачик, Горлицький віце-староста Єжи Наленка, колишній голова ОЛ, член Президії ОЛ Стефан Гладик

А што чути на Антоничівці

Вита́ме в Рідних Горах

Вита́ме гости 33 Лемківської ватри в Ждини, вита́ме в рідних горах, де можна серцем діткнути карпатської краси і тужливих споминів няня чи діда, напитися материнської мови з кринички і зросити ноги боси в слезах студених землі, що кличе. А пак завезти тату іскорку ватряну там, де тепер мешкає, в різні країни світа і зас без рік ogrівати ньюм свій світ. Будме гев разом през тоти три дні і тішмєся том спільнотом.

З сумом вспоминаме, же буде то Ватра без довголітнього заслуженого старости Петра Чухти – ждиняна, газди і цілорічного опікуна Ватри. Петро Чухта одишов од нас минулою осени, а на попередній Ватрі переказав свою почесну функцію новому старості. Пане Петре, позерайте на нас згори, загварте нам добру хвилю і опікуйтеся дале нашом Ватром – Вашом Ватром!

В номери, котрий оддаєме до рук читачів, домінують кілька важних тем. Перша з них, то житя і творчіст Никифора – Епіфанія Дровняка, якого 120 літа з дня народжєня минуло в травни. В текстах йому присвячених однайдете і новаторски погляди спеціаліста-мистецтвознавця про художню спадщину митця, і гісторію о тім, кому правда про його походжєня і дани особови дале не є вигідна. Рік 2015 припоминає нам о обох війнах з минулого століття, на яри одзначали-зме століття битви під Горлицями, котра була єдним з переломових моментів I війни світової на східним фронті і сімдесятилітє закінчєня II війни світової. Про то, як діткнула лемків перша війна читайте в статті гісторика проф. Варшавського університету Петра Шлянти. Незнани моменти з біографії ген. Кароля Сверчевського, вбивство котрого в 1947 р. сталося формальним претекстом до розпочатя акції «Вісла» за принципом колективної одповідальности цілої меншини приближит в своїм дописі Адам Вєв'юрка. Як діткнула лемків сучасна нам війна на Сході України прочитате в дописі про подружєя Мостових. Хотіло би ся не глядати ту аналогій, але сами приходят на мисель. Друкуєме в тім номери статю про діяльність Павла Роберта Магочія, опубліковану в часописі «Лемківщина».

Єдним з пунктів червненого засіданя Світової федерації українських лемківських об'єднань в Свиднику була проблема політичного русинізму, котра потрібує широкої оцінки, як в поодиноких лемківсько-українських громадах в світі, так и в Україні. СФУЛО зьвідатся Києва, яком є офіційна позиція України стосовно русинізму. Зас 18 липня під час Лемківської ватри в Ждини в міжнародній панелі одбудєся дебата над русинізмом – засобами його впливу и наслідками для

Зміст:

А што чути на Антоничівці

Вита́ме в Рідних Горах - В. Гойсак	3
Łemkowie w Wielkiej Wojnie - P. Szlanta	4
Без стереотипів тоталітарної епохи - А. Іжевський. 6	
Проблема Магочія - Лемко з Крениці.....	8
До 70 річниці закінчєня II світової - А. Вєв'юрка....	10
Сходінками Ельблонзького фестивалю - В.Гойсак...	12
„XIV Парафіада” - А. Вєв'юрка	12

Єпархіальні спортивні змагання

Никифор - Епіфаній Дровняк в 2015 р. Незвичайні гості

Лемківсько-бойківський дует - В.Гойсак	17
Презераме стари фотографії і документи	18
З мойой полицки	20
Вертайме до давних імен - А.Вєв'юрка	21
З домашньої аптечки - А.Шкурат	22
Мандрівки Лемківщином - А.Вєв'юрка....	23
Лемківська хроніка	25

Блог. www

Різка Івана Гойсака

❖ На обкладинці: Малюнок Епіфана Дровняка „Єпископ” - www.antyki.bukowski.pl.

❖ Фото: Пйотр Халупка, Вікторія Гойсак, Мілько Гойсак, Фома Шкурат, Анна Шкурат, Адам Вєв'юрка, Наталія Гладик, Яцко Ставиский.

лемківських громад в світі. На хвилі подій в Україні, певно почуєме виповіді, же русинізм вписуєся в рамки путінської стратегії. Чи має русинізм деструктивну роль? Якими юж сут, и якими будут його наслідки? Послухайме учасників ватряної дебати.

Продовжаєме публікувати матеріали про історію нашого ліцею в Лігницьі, но і прекрасни стари знімки, тим разом з Новівси. На останній обкладинці презентуєме праці лемківського різьбяр Івана Гойсака з Зеленогірщини.

В рамках традиційних рубрик прочитате о барз популярним колиси серед лемків імени Текля і помандруєте до Тилича, колиси містечка, в котрім як ся оказує карали за чари. Довідатєся, што діялося в Центрі культури ім. Б.І.Антонича, як працюєме для активізації діти і молодежи, жеби утримати їх в своїй культурі і традиції. Запрашаєме запізнатися з видавничими новинками і пізнати властивости габзини в рубриці «З домашньої аптечки».

Вікторія Гойсак

Łemkowie w Wielkiej Wojnie

Pierwsza wojna światowa stanowiła ważne wydarzenie dla społeczności łemkowskiej. Po pierwsze wielu Łemków zostało zmobilizowanych do wojska. Służyli oni przeważnie w pułkach piechoty 45. z Sanoka, 57. z Tarnowa i 20. z Nowego Sącza. Jednostki te walczyły w Galicji, a pod koniec wojny na froncie włoskim. Mobilizacja w Galicji w sierpniu 1914 r. przebiegła sprawnie. Do wypełnienia obowiązku względem monarchii habsburskiej wzywało wierznych także duchowieństwo greckokatolickie. Wywodzący się spod Limanowej żołnierz legionów i poeta Władysław Orkan zanotował w pierwszych dniach sierpnia 1914 r. taką relację ze swej podróży pociągiem: „W Stróżach, na skrzyżowaniu dróg, gdzie padło nam czekać parę godzin, stacja huczy śpiewami. Tu gromada młodzieży, ustawiona kołem, śpiewa kolejno wszystkie polskie pieśni, tam znowu grupa srodze pijanych Łemków - co rzadkością... - uparcie powtarza swoje.”

Rosjanie od początku swej obecności w Galicji deklarowali chęć pozostania w niej na dłużej. Jak zadeklarował rosyjski gubernator Galicji generał Jurij Bobriński w przemówieniu, jakie 13 października 1914 r. wygłosił do delegacji radnych miasta Lwowa: „Przedewszystkiem wschodnia Galicja i Łemkowszczyzna jest odwieczną częścią jednej Wielkiej Rusi. Na ziemiach tych ludność rdzenna była zawsze rosyjska: administracja tych ziem powinna więc być na zasadach rosyjskich. Będę tu wprowadzał rosyjski język, rosyjskie prawo i ustrój”. Przyłączenie Galicji i Bukowiny miało stanowić zwieńczenie zainicjowanego jeszcze w XIV w. przez Iwana Kalitę dzieła „zbierania ziem ruskich”.

Praktyka relacji pomiędzy władzami rosyjskimi, a ludnością łemkowską znajdująca się pod ich rządami, często odbiegała od propagandowych deklaracji o braterstwie i wyzwoleniu. Informator polskiego Naczelnego Komitetu Narodowego z Tylicza rzymskokatolicki ksiądz Wojciech Kumor relacjonował w lutym 1915 r., że żołnierze rosyjscy: „ludnością ruską gardzili, nienawidzili jej po prostu. Byli wobec niej bezprzykładnie złośliwi i tym zachowaniem leczyli ją z moskalofilizmu wszczepianego wieloletnią agitacją [...], bowiem na nastrój ludności ruskiej od szeregu lat już oddziaływali w duchu moskalofilskim księża i studenci, jako też chłopci agitatorzy (dziś wszyscy w śledztwie). Moskale nie mieli potrzeby agitować, gdyż wszystko już było na ich przyjęcie przygotowane. [...] Po ustąpieniu Moskali radość ogromna zapanowała wśród Polaków, nie mniejsza jednak i wśród Rusinów, których inwazja rosyjska w znacznej części wyleczyła z moskalofilizmu”.

Warto tu podkreślić także, że na zajętej przez wojska rosyjskie Łemkowszczyźnie żadna wspólnota parafialna formalnie nie przeszła na prawosławie. Po części wynikało to i z tego, że cerkiew prawosławna nie prowadziła na tych przyfrontowych obszarach intensywnej działalności misyjnej. Priorytetem dla rosyjskich władz wojskowych było utrzymanie spokoju i niezakłóconych dostaw dla wojska, czemu nie sprzyjałyby żarliwe dysputy religijne. Część Łemków – pod wpływem różnorodnych czynników - zdecydowała się na indywidualną konwersję.

Wraz z odwrotem wojsk rosyjskich wielu prawosław-

nych Łemków – w obawie przed represjami – zdecydowało się na wyjazd. Dla przykładu z dekanatu bieckiego cerkwi greckokatolickiej wyjechało dobrowolnie 616 Łemków (w tym 156 z Bartnego i 207 ze Świątkowej). 308 osób wywieziono siłą. W dekanacie jańskim dobrowolnie wyjechało 463 grekokatolików, zaś kolejne 23 osoby zostały uprowadzone siłą. Najwięcej uchodźców, bo 1342 dostarczył dekanat dukielski. Czym poza strachem przed represjami kierowali się uchodźcy? Jedni uciekali przed nędzą, drudzy nie chcieli ryzykować życiem przetaczania się linii frontu przez ich domostwa.

W armii austro-węgierskiej od pierwszych dni wojny silne były obawy przed wrogiem wewnętrznym oraz panowało przekonanie, że należy się z nim rozprawić w sposób zdecydowany. Wojskowi we współpracy z polską administracją Galicji co najmniej od 1913 r. przygotowali listy osób niepewnych politycznie i nielojalnych. W 1914 r. naczelne dowództwo armii austro-węgierskiej oceniało, że „Łemkowie są w przeważającej części rusofilami, zwłaszcza wiejscy duchowni. Reemigranci z Ameryki przynoszą z sobą najsilniejszy rusofilizm. Studiująca młodzież chłopska jest kształcona w rusofilskich ośrodkach wychowawczych na zdrajców Ojczyzny. Za szczególnie rusofilskie okręgi uważa się: Jasło, Gorlice”.

Już w pierwszych tygodniach wojny przeprowadzono zakrojoną na szeroką skalę falę prewencyjnych aresztowań. Jako podejrzanych traktowano m.in. członków moskalofilskich organizacji czy prenumeratorów prasy o tym profilu. Ze względu na skalę aresztowań w Galicji, która wahała się od 4 do 10 tysięcy osób i bliskości frontu konieczna okazała się ewakuacja aresztowanych w głąb państwa. Znaczna ich część trafiła do obozu internowania w Thalerhof nieopodal Grazu, stolicy Styrii. Pierwszy transport osadzonych przybył tam już 4 września 1914 r. Około ¼ osób (blisko dwa tysiące), które przewinęły się przez naprędcę zbudowany obóz stanowili Łemkowie. Skierowano tam m.in. 33 mieszkańców Łosia, 27 Krynicy, 27 Sanoka, 25 Zdyni, 21 Gładyszowa, 19 Tylicza, 18 Bartnego, 16 Regietowa Wyżnego, 16 Bielanki i 7 Nowicy.

Duchowni, jako naturalni liderzy wspólnot chłopskich byli szczególnie podejrzani. Z tego względu wielu z nich prewencyjnie internowano i zesłano do Thalerhofu. Dla przykładu w uznawanym za szczególnie podatny na wpływy prawosławia dekanacie dukielskim cerkwi greckokatolickiej z 16 pracujących tam księży na swych parafiach ostało się trzech. Reszta trafiła do obozu pod Grazem. W dekanacie krośnieńskim aresztowano dosłownie wszystkich księży i do czerwca 1915 r. posługi nie sprawował tam żaden duchowny greckokatolicki. Poza tym część duchownych miała administracyjne ograniczoną swobodę przemieszczania się.

Najbardziej znaną ofiarą represji był zastrzelony bez wyroku sądu w Gorlicach w dniu 6 września 1914 r. ksiądz Maksyma Sandowycz, późniejszy święty Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. Już na podstawie wyroku, po pośpiesznej rozprawie przed sądem w Nowym Sączu w dniu 28 września 1914 r. rozstrzelano w Brunarach dziekana muszyńskiego księdza Petra Sandowycza oraz jego dwudziestosiedmioletniego syna Antoniego. W dniu 18 listopada 1914 r. w Piwnicznej powieszono sześć osób z Wierchomli Wielkiej.

Przedwojenne uprzedzenia zostały wzmocnione po-

przez nieoczekiwany, niekorzystny dla Austro-Węgier przebieg działań wojennych. Już na początku kampanii wojska austro-węgierskie doznały szeregu dotkliwych porażek i były zmuszone do wycofania się w głąb państwa. Część winy za ten stan rzeczy zrzucano na najczęściej wyimaginowanych szpiegów i sabotażystów. Żołnierz 13. dywizji landwehry, Niemiec sudecki Joseph Schreiber zanotował w lutym 1915 r. „W Kwiatoniu i Smerekowcu żyją jeszcze ludzie w swych domach, bo front znajduje się daleko od wsi. Mają oni w Gładyszowie i Hańczowej w swych domach jeszcze kartofle. Ponieważ obie one leżą w strefie walk w strefie przychodzą oni do dowódcy pułku z prośbą o przepustkę, bo bez tego nie mogą się ruszyć. Nasz dowódca, a także adiutant nie mogą ich zrozumieć. Tak więc zwykle wysyłał ich ze mną do żandarma polowego, który ze względu na swoją długą służbę w tej okolicy z reguły znał ich osobiście. Ten spisywał ich prośbę po niemiecku i dodawał oświadczenie o tym, czy są oni godni zaufania czy też nie. To drugie mówił mi także ustnie. Potem szedłem z nimi do dowódcy. Pułkownik decydował czy mogą być przepuszczeni czy nie. Ponieważ tutaj mieszkają Rusini, ostrożność była wskazana. Wielu z nich już zdradziło”. Nierzadko represje i oskarżenia o zdradę spadały także tych chłopów, którzy po prostu sprzeciwiali się zabrani przez wojsko ich mienia.

Podczas wojny w Wiedniu odbyły się dwa procesy działaczy moskalofilskich oskarżonych o zdradę stanu. W drugim z nich, gdzie spośród 31 oskarżonych aż 15 było Łemkami, na karę śmierci skazano m.in. proboszcza z Krynicy Havryła Hnatyszaka, proboszcza z Żegiestowa Romana Przysłupskiego, aplikanta adwokackiego z Muszyny dr Aleksandra Hassaja, studenta z Łabowy Dymitra Wysłockiego, studenta z Tylicza Iwana Andriejko czy gospodarza z Krynicy Mykołaja Gromosiaka. Z kolei proboszcz Żdini Teofil Durkot otrzymał wyrok dożywotniego więzienia. Na więzienie skazani zostali także Metody Trochanowski z Krynicy i Fedor Mochnacki z Mochnaczki. Podczas gdy Hnatyszak zmarł w 1916 r. w wiedeńskim więzieniu, to Przysłupskiemu Franciszek Józef I zamienił wyrok na dożywotnie więzienie. Został on jednak zwolniony w wyniku amnestii więźniów politycznych, jaką w marcu 1917 r. ogłosił cesarz Karol I. Wtedy także zamknięto obóz w Thalerhofie.

Dramat Thalerhofu nie skończył się wraz ze śmiercią, zwolnieniem aresztowanych czy też zamknięciem samego obozu. Po zmarłych tam pozostawały wdowy i sieroty. Wstawiali się za nimi politycy. Dla przykładu 21 listopada 1917 r., grupa posłów do parlamentu austriackiego na czele z Romanem Czajkowskim na ręce austriackiego ministra ds. wyznań i edukacji złożyła interpelację. Posłowie przedstawiali w niej trudny los Zenobi Durkot i jej sześciorga dzieci. Mąż Zenobi, ksiądz Jan Chrysostom Durkot z Łabowy został 5 sierpnia

1914 r. na polecenie starostwa w Nowym Sączu aresztowany i przekazany tamtejszemu sądowi okręgowemu. Po wstępnym przesłuchaniu przekazano go dalej do dyspozycji sądu wojennego w Krakowie. Ten nie znalazł żadnych dowodów obciążających duchownego. Ksiądz nie odzyskał jednak wolności, lecz został skierowany do Thalerhofu. Tam przebywał od 12 listopada 1914 r. do swej śmierci 8 sierpnia 1915 r. Jego żona i szóstka dzieci w wieku od 19 do 4 lat pozostawały bez środków do życia.

Mit Thalerhofu, pamięć o jego ofiarach i innych represjach jakie spadły na Łemków ze strony państwa austriackiego stały się ważnym elementem łemkowskiej tożsamości. Jeśli przyjmiemy, że podczas pierwszej wojny światowej liczba Łemków wynosiła około 85-90 tys., to nie było bodaj żadnego wśród nich, który nie znalazłby kogoś z swego najbliższego otoczenia, kto przeszedł przez ten obóz. Tragedia Thalerhofu stanowiła zatem powszechne doświadczenie tej grupy, w dużym wpływając na jej wyobrażenia zbiorowe.

Łemkowszczyzna już od końca września 1914 r. stanowiła teren działań wojennych. Późną jesienią nawet jej zachodnie kresy penetrowały patrole kozackie, docierając pod Pieniny. Po ustabilizowaniu się frontu w grudniu 1915 r. przecinał on Łemkowszczyznę z grubsza na linii Gorlic po przełęcz Wysowską. Także obszary wschodniej Łemkowszczyzny zimą i wczesną wiosną 1915 r. leżały bezpośrednio w strefie przyfrontowej. Przyczyniało się to do strat wśród ludności cywilnej, jej przemieszczeń i zniszczeń materialnych. Wiele wsi łemkowskich zostało wówczas całkowicie lub częściowo zniszczonych. Wśród nich znalazły się m.in. Blechnarka, Bodaki, Ciechania, Czeremcha, Gładyszów, Jaśliska, Konieczna, Krzywa, Lipowiec, Małastów, Polany koło Dukli, Regietów Niżny, Regietów Wyżny, Ropica Ruska, Smerekowiec, Świątkowa Wielka, Świerzowa Ruska, Tylawa, Wysowa, Zdynia i Zydranova.

*с.Лужна біля Горлиць, 2 травня 2015 р.
Генеральний консул України в Кракові Віталій Максименко з дружиною
складають вінець у місці пам'яті загиблим у I світовій війні*

Po zakończeniu działań wojennych na obszarze Łemkowszczyzny jej mieszkańcom było dane jeszcze przez blisko trzy lata żyć w cieniu wojny. Odbudowę ze zniszczeń znacznie utrudniał fakt, że wielu mężczyzn służyło w armii. Brakowało także środków finansowych. Z Izby donoszono w 1919 r.: „Dwa lata bardzo kiepsko rodziło się, a w 1918 roku mróz jeszcze latem przychodził [...] Hiszpanka i ospa szaleją, a ich ofiary padają jedna za drugą”. Zasiewy jesienią 1917 r. i wiosną 1918 r. były niewielkie, a to ze względu na brak ziarna i ziemniaków oraz rąk do pracy. Na wysokości zbiorów negatywnie odbiła się pogoda – wiosną i latem 1918 r., charakteryzująca się licznymi, długotrwałymi deszczami oraz gradobiciami. Poza tym rosły koszty robocizny i produkcji. Ludność boleśnie odczuwała różnorakie świadczenia na rzecz państwa (np. rekwizycję dzwonnów kościelnych) i regulacje ograniczające swobodę gospodarowania np. ceny maksymalne i kontrolę państwa nad obrotem rynkowym.

Wielka Wojna boleśnie doświadczyła Łemków, zarówno tych, którzy służyli w wojsku, jak i cywili. Stanowili oni przedmiot w zmaganiach imperiów Habsburgów i Romanowych. Z jednej strony wojna przyczyniła się do trudnych do oszacowania strat ludzkich i materialnych, ogromu cierpień psychicznych i fizycznych. Z drugiej strony, pod koniec konfliktu m.in. pod wpływem forsowanej przez prezydenta USA Woodrowa Wilsona idei suwerenności narodowej oraz słabnięcia (i w końcu upadku) monarchii habsburskiej, doszło wśród Łemków do próby budowy własnej państwowości i emancypacji spod wpływów polskich.

Dramatyczne wydarzenia Wielkiej Wojny z pewnością przyczyniły się także do pogłębienia istniejących już wcześniej podziałów pomiędzy samymi Łemkami, co rzutowało na życie polityczne Łemkowszczyzny po 1918 r. Zarówno zwolennicy moskalofilizmu, jak i ukraińskiej opcji narodowej oskarżali swych protagonistów o odpowiedzialność za represje, jakie na nich spadły. W wyniku wojny przyspieszeniu uległ proces kształtowania się tożsamości narodowej i polaryzacji stanowisk: moskalofili na zachodzie i Ukraińców na wschodzie. Wzrosły także napięcia między stronnikami powrotu na prawosławie, a pozostania w unii z Rzymem.

dr Piotr Szlanta

Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego

.....

Без стереотипів тоталітарної епохи (у 120-ліття Никифора - Епіфанія Дровняка)

120 років життя для людини рубіж майже нереальний. У випадку з особою всесвітньо відомого художника з Лемківщини Никифора Епіфанія Дровняка 120 річчя з дня уродин означає, що серед мешканців Європи вже не залишилось свідків-ровесників тієї складної епохи. Про постать митця ми можемо судити по переказах, легендах, залишаються численні публікації його молодших сучасників і звичайно суха офіційна мова документів метрик, переселених списків, судових рі-

шень, яка і для окремих скептиків є непереконливою, мовляв художник був самотнім – ті папери нікому підтверджувати. На цьому тлі знаменитому Ван-Гогу пощастило, його спадщину в сенсі мистецької школи поділили голандці і французи, хоча як і Никифор він підписував свої твори ім'ям — Вінцент, однак всі визнають, за національністю Ван-Гог — голландець.

В Центральній-Східній Європі, де Никифор опинився між українцями і поляками сталося інакше. Тут фактично будь-яку самотню людину можна вважати без роду, без племені. Однак є ще картини художника, за життя Никифор створив дуже багато образів, серед них виділяється самотністю етнографічний тип лемка. При чому до зображення горян-лемків Никифор звертався навіть тоді, коли його земляків насильно виселили, а самому ледве вдалось втекти з вигнання і закріпитися у рідній Криниці. Тобто по другій світовій війні він малював лемків у характерному народному вбранні уже з пам'яті. Тому свідченням є малюнки виконані пастелями і кольоровими олівцями у техніці, характерній для його пізньої творчості.

„Соборчик” з написом „СЛАВНЫ БОГ”

Здавалось про Никифора написано багато, однак в більшості матеріал цей поверховий та одноманітний. На популярному рівні рідко подаються сюжети найвідоміших картин, якими найбільше гордився сам митець. Наприклад таким твором є монументальна для техніки акварелі робота „Соборчик”. Саме на тлі „Соборчика” було сфотографовано молодого Никифора у часи знайомства з Р.Турином — менеджером художника. „Соборчик” представляв митця в образі духовної особи під час учти з колегами на тлі велич-

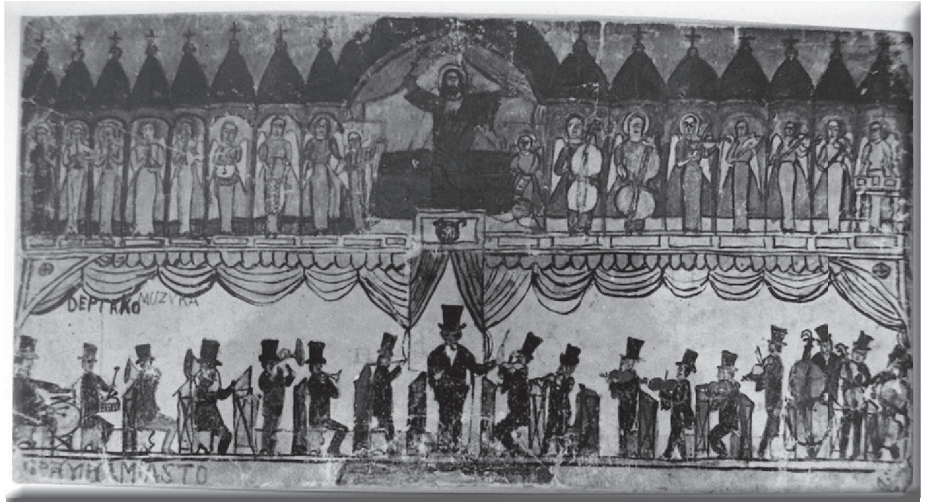
ного інтер'єру. Домінуючим написом над стрільчатим готичним склепінням був „славны Бог” писаний кирилицею, всі решта писані латиницею неясного змісту. Через аналіфаветичні підписи латинкою і дефекти у вимові Никифора вважали неповносправним, хоча в багатьох випадках художник „грав вар'ята – клеїв дурня” – в умовах курортної Криниці, де творив художник „народна сміхова культура” була доречна. Про це свідчить ще одна знаменита картина „Оркестр на Дептаку”, тут художник в двох сценах сміливо поєднав оркестр земний та небесний, робота в багатьох аспектах перегукується з творчими пошуками українських бойчуків.

На сьогодні бракує об'ємного наукового аналітичного і синтетичного дослідження творчості Никифора. В цьому зв'язку існує ряд напрямів і проблем.

Народознавчі інтереси полягають у дослідження правдивого імені прізвища та псевдонімів художника, їх походження, сприйняття оточуючими і самим Никифором, яке йшло найперше від народної культури. Власне ці речі дають нам значно повніший портретний і автопортретний вербальний образ Никифора, реалізований в його рисунку, малярстві, в творчості його сучасників.

Важливими є інспіраційні моменти, витoki творчості митця. В чому вони полягають. Це розгляд так званого явища „доникифорівського примітиву”. Крім загальноприйнятих джерел з ділянки іконопису і архітектури лемківських церков на творчість художника з Криниці мали вплив художнє оздоблення пізніх рукописних книг, які той бачив в захристиях церков, в домі священика, дяка – свідченням цього є зображення

інтер'єру захристії з шафою та книжками. Упереджено вважалося, що бідний лемко, такий як Никифор у мистецтві міг мати справу з деревом, ткацтвом — з суто ужитковими речами. Священики, дяки – лемківська еліта кінця XIX ст. зналися на культурі роботи з

„Оркестр на Дептаку”. Поєднання земного і небесного оркестрів

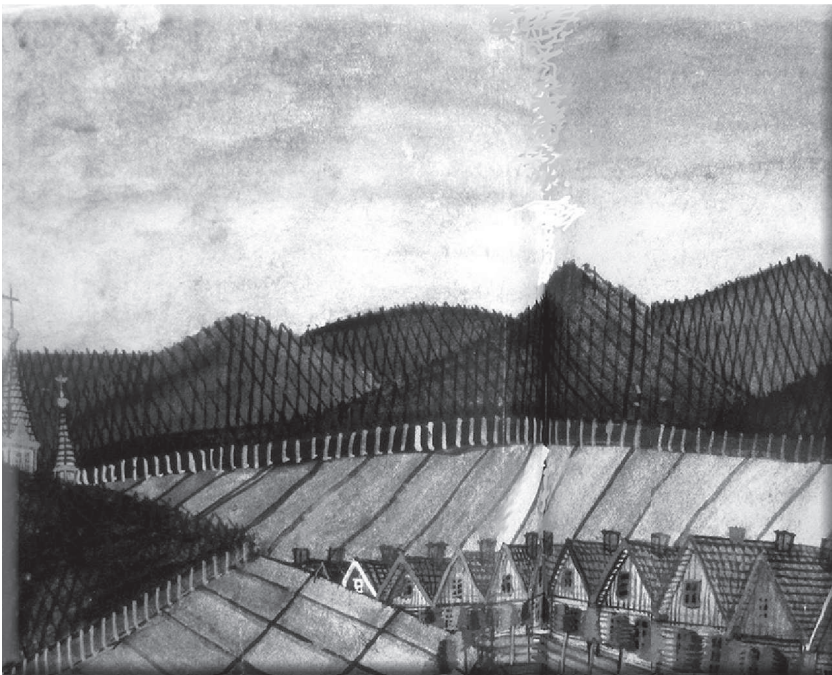
папером і могли привабити до цього такого палкого віруючого та відвідувача церкви як Никифор. Джерелами впливу які заслуговують на увагу є також газетні ілюстрації карикатури поч. XX ст., які бачив Никифор, шукаючи серед макулатури матеріалу — основи для своїх малюнків, в тому руслі цікавим є явище альбомного рисунку та плерного малювання.

Мистецтвознавчі інтереси також охоплюють проблеми недостатності дослідження художньо-стилістичних особливостей творчості Никифора. Наприклад, відсутність сюжету суто самотнього дерева (з ряду дерев митець вибудовував художній ритм), хоча в європейському мистецтві: у всіх течіях від академізму до примітивізму подібна тематика є.

Інша річ у Никифора — зображення землі у вигляді знаменитих «шахівниць». Хіба це був лише композиційний прийом, а не позиція художника, що кожен кавалок поля має мати свого господаря? Ті клаптики поля митець представляв широким планом немов з висоти пташиного польоту. Ті клаптики Никифор малював принципово і після другої світової війни, коли індивідуальна господарка внаслідок сталінсько-берутовської політики депортацій, націоналізацій занепала у всій Східній Європі.

Отже, постать Никифора Еліфанія Дровняка чекає уважних дослідників, які би відкинули стереотипи тоталітарної епохи, що жорстко відбилася на долі лемківського коріння художника.

Науковий співробітник Інституту народознавства НАНУ, кандидат мистецтвознавства
Артур Іжєвський

Зображення землі у вигляді „шахівниці”

Проблема Магочія: націєтворець чи ідеолог русинського сепаратизму?

Я, русин з діда прадіда, тепер лемко, починаючи з дев'яностих років минулого століття цікавлюсь проблемами українців, які були депортовані з Польщі у 1945-46 роках. З перших днів спілкування з русинами Польщі, Закарпаття та інших регіонів, я зауважив, що існують проблеми в розумінні приналежності цієї групи людей до тієї чи іншої національності, зокрема до українців. Особливо турбувало мене питання москвофільства і нового русинського сепаратизму, який значно посилюється напередодні розпаду Радянського Союзу. Як русина-українця, мене ще більше турбувало питання, хто такий Магочій і на яких підставах, і від чийого імені він і його вихованці стверджують, що русини це окрема нація і вона не має нічого спільного з українським народом і що їх, особливо на Закарпатті, українці зніжують?

Хоч я не історик, але почав вивчати історію русинів, причини депортації та інші питання розвитку і формування української нації. Мене дуже зацікавили матеріали симпозіум, який відбувся 2 жовтня 2008 року в Торонто для «вшанування» наукового доробку обсягом цілої кар'єри П.-Р. Магочія під назвою: «Науковець, історик та громадський діяч: внесок Павла-Роберта Магочія в наше розуміння України та Центральної Європи». Матеріали симпозіуму під такою ж назвою вийшли в Ужгороді у 2012 році. З доповідями виступили провідні науковці США і Канади: Г. Грабович, Т. Кузьо, С. Плохій, О. Мотиль та Д. Арель. В їх виступах дається різностороння оцінка його діяльності на ниві науковця і історика, розглядається «проблема Магочія».

І хоч стверджують, що історія нічого не вчить, але вона повторюється і дає справедливий погляд на минуле. Наскільки точно і правдиво описані історичні події залежить від того хто її пише, з якою метою і на яких принципах. Наприклад, професор П.-Р. Магочій так визначає своє «наукове» кредо відносно історії: «...ми не повинні, подібно до літописців минулого, сприймати очевидне за істину: історія є переказом (наративом) не того, що сталося, а того, що ми як історики сказали, що трапилося». Відомий «фахівець та коментатор подій політичного сьогодення в Україні» Тарас Кузьо, оцінюючи науковий доробок П.-Р. Магочія за тридцять років роботи в Торонтському університеті, пише: «Науковий доробок Магочія за якістю, новизною і обсягом затмарив напрацювання інших західних академічних центрів, що займалися українською проблематикою...», а «...своїм підходом до вивчення історії України він спричинив справжню революцію».

В цьому аспекті у нас немає заперечень і коментарів. Нас зацікавили інші висновки, які в певній мірі дозволяють прослідкувати справжню діяльність Магочія і розвиток конфлікту. Г. Грабович і інші доповідачі проблему «історика» бачать «в існуванні вродженого конфлікту між, з одного боку, його науковою діяльністю на поприщі українських студій...» та, з іншого, його участю в русинських (чи карпато-русинських) справах.

Конфлікт почався з того, що займаючись науковою діяльністю і описуючи історію України, він одночасно перетворював в життя «головний проект своєї академічної кар'єри» - «висунення та обґрунтування ідеї стосовно того, що карпаторусини... є четвертою східнослов'янською національністю», яка не має нічого спільного з українцями. І хоч більшість істориків стверджують що, «...частина Словянської землі, яка лежить од ріки Дунаю до ріки Двіни і од Чорного моря до рік Стару, Случі, Березини, і Дінця, і Сиви, дістала назву Русь, а народ, що на ній проживе, назва-то Русами і Русняками взагалі». Магочій, «...перепишуючи українську історію», штучно виділив з цього масиву «...Закарпатську область сучасної України та прилеглі території Словаччини і Польщі», землі, де найдовше в народі використовувалась і використовується назва русин і підготував... «грунт для конструювання» нового наративу і перетворення народів, які населяють ці терни у нову четверту націю - «карпаторусинів».

Тема русинства піднімалась ще в середині XIX століття, коли був період «самоусвідомлення народів і націєтворення», як пише сам професор. Відомо, що руський народ проживав на згаданих теренах століттями. Поступово проходила трансформація різних племен в хорватів, русів, русинів, руснаків і українців. «1846 р. українці в Києві організували «Кирило-Методіївське братство», а в Галичині русини створили «Головну Руську Раду». І одні, і другі відстоювали окремішність нашого народу від москалів та бажали підняти свій народ із занепаду. Частина галицьких русинів Галичини і Лемківщини в «60-х, роках минулого століття, поділялись на «молодших» (преважно світських людей), які вживали народну мову, та «старших» (переважно з духовенства), які були консерватистами», старорусинами, опираючись польонізації, почала схилитись до москвофільства. На Закарпатті москвофіли шукали захисту від мадяризації. Щоб просвічувати простий народ у 1868 році молоді «народовці» (українці) організували «Просвіту». На противагу москвофіли заснували «Общество ім. Качковського». За океаном заробітчани організували «Лемко Союз», який довгі роки підтримував москвофільство. Ці течії по різному і з різною інтенсивністю розвивались на тих чи інших теренах, в залежності від державного устрою.

Сепаратистський рух русинів-українців на той час був прогресивним явищем, направленим на відстоювання національних інтересів, досягнення самостійності і незалежності і свідчив про високу національну свідомість русинів Галичини і Закарпаття. Більшість населення України-Руси схилилися до того, що вони є русини-українці і з плином часу, без комплексів, пройшли еволюцію від назви русини до русинів-українців, лемків, українців. Згідно Всеукраїнського перепису населення 2001 р. 80,5% населення Закарпаття назвалися українцями і тільки біля 3% ідентифікували себе як «русини». Це напевно та частка людей, які народилися «русинами» і хочуть зберегти за собою етнонім русин, як історичну назву, яка існувала ще з часів Київської Русі. І це право кожного. Але це не значить, що ці люди хочуть автономії і протиставляють себе українцям.

І тому не дивно, що коли П.-Р. Магочі в сім-

десятих роках минулого століття висунув ідею нової нації... «представники націоналістичного крила української діаспори» Канади... «були незадоволені таким кандидатом на Катедрі Українських студій Торонтського університету». Але новий очільник катедри успішно провів «декілька наукових конференцій, в тому числі присвячену пам'яті А. Шептицького, серію лекцій про українців Канади та інші заходи, які приспали їх увагу і дали йому змогу утвердитись на кафедрі і зайнятися «творенням нової нації». І хоч, як пише Домінік Арель у своєму трактаті («Науковець, історик і громадський діяч», Ужгород, 2012), «що 30 років тому, в розпал скандалу в Торонто, Магочій був переконаний, що можливості творення русинської нації більше немає», ідея нової нації стала тільки прикриттям справжньої діяльності П.-Р. Магочі. Висунувши такий міф, він привернув до нього усю увагу науковців, істориків і політиків, а сам з перших днів своєї кар'єри на кафедрі україністики, успішно «в межах наукової дисципліни» виконував завдання Москви, як агент КГБ. А що він був агентом КГБ є багато свідчень. Чомусь у 1968 році він був у Чехословаччині під час радянського вторгнення... У советські часи «він часто приїжджав до СССР і навіть читав лекції для вибраного контингенту» Як агент і ідеолог русинського сепаратизму, П.-Р. Магочі у 1978 році допоміг створити «Карпато-руський етнологічний дослідницький центр США» (Fort Lauderdale, Florida), яким керує (в усякому разі керував) православний священник московського патріархату А. Шабак з синами. Мета центру - висвітлення «карпато-руської проблематики», «освітня та організаційна діяльність в інтересах карпато-русинської общини». П.-Р. Магочі до цього часу лишається президентом центру. Багато його творів друкувалися в Словаччині за сприяння сепаратистської організації «Русинська оброда», до організації якої він також причетний. Та і матеріяли згадуваної конференції, і два видання «Історії України» на українській мові вийшли на Закарпатті. І це не випадково, бо тут з дев'ятих років минулого століття посилено діють сепаратисти на чолі з єпископом московського патріархату Сидором. У переддень розвалу Радянського Союзу московські ляльководи направляють діяльність обласного комітету партії на відновлення русинства і створення автономної області. За допомогою провладних ЗМІ тут роздувається ксенофобська інформаційна компанія, ведеться пряма агітація за політичне русинство. За сприяння голови Закарпатського обласного виконавчого комітету, комуніста М. Волощука у 1990 році організовано «Общество подкарпатских русинов», уряд «Подкарпатской Руси», до складу якого входять ярі прихильники «політичного русинізму». П.-Р. Магочі є також президентом Світового конгресу русинів. Під егідою конгресу сепаратисти проводять з'їзди і симпозиуми, поводять деструктивну роботу. Не дивлячись на дані перепису населення в Україні і історичні факти, П.-Р. Магочі у своїх публікаціях і виступах на конференціях з питань «сучасного русинства вдається до фальсифікацій і політичних спекуляцій, дає «політичні інструкції урядам окремих країн, як вони повинні ставитися до русинського народу в своїх країнах»... «Незважаючи на те, як будуть науковці дефінувати русинів, якщо іс-

нують окремі особи або групи, які самі себе так називають і які вірять, що створять окремий народ, мають на це право і повинні бути визнані за русинів урядами цих країн, в яких вони живуть». Тому очільники «Правительства Подкарпатской Руси», новоявлені «вожді» і «висвітлювані карпато-руської проблематики», натхненні ідеями Магочі, відпрацьовують «тридцять срібняків» і для цього не гребують нічим. Граючи на співзвучності назв «русич», «русин», «руський» вони нав'язують населенню твердження, що русини окрема нація - «карпатороси», «угро-роси», яка не має нічого спільного з українцями. Це стара політика комуністичних і фашистських ідеологів: «Розділяй і володарюй». Це гасло використовував фашистський ідеолог Гітлер. У таємному меморандумі до Гітлера, він радив фюреру, «...що для успішного винародовлення на Сході, слід культивувати серед українців якнайбільше окремих «націй» - «русинів», «малоросів», «карпаторосів»..

Дії сепаратистів є підступними і небезпечними. Підступними тому, що вони лякають русинів українізацією і тому, що свої заяви про необхідність автономії вони ведуть, нібито, від імені усіх русинів, які ніколи не давали їм таких повноважень. Світова Федерація Українських Лемківських Об'єднань, Всеукраїнське товариство «Лемківщина», Об'єднання Лемків Польщі, Союз русинів-українців Словаччини з перших днів своєї діяльності виступали проти сепаратистів, проти ксенофобії. Проводились спроби вести з ними діалог, навіть співпрацю по засудженню депортації русинів з Польщі і акції «Вісла». Але представники «Подкарпатской Руси», «Русинської оброди» та інших «союзів» уникають співпраці з русинами-українцями, висміюють нашу діяльність, сіють розбрат і навіть ворожнечу в розпорошеному русинсько-лемківському середовищі...

Не від імені жертв депортації і не за свої гроші вони видають томи відповідної літератури, проводять з'їзди і конференції, і не про знедолений народ вони думають. Хто працює чесно, в інтересах скривджених людей, не проводить свої з'їзди і наради за закритими дверима, без преси і телебачення, уникаючи зустрічі з громадськістю.

Небезпека діяльності сепаратистів полягає в тому, що їх найважливіша програма, це спроба відірвати Закарпаття від України, а це ще один крок боротьби з українським народом. Москва не може і не хоче змиритись з тим, що будеться самостійна Україна, що русини усього світу, як праукраїнці, або ще одна етнографічна група українців, будуть мати державний захисток. І ось ідея русинської націо-нальності, як міна сповільненої дії, нарешті спрацювала. Купка найманців Москви, «освячених» Православною церквою Московського патріархату, на основі ідей Магочого перейшла до відкритого закликів, до розвалу держави України. Як тільки Росія захопила Крим, підняли голову регіонали, новоспечений «прем'єр-міністр Подкарпатской Руси» Петр Гецко закликає свого кумира В. Путіна рятувати «последний западный оплот Русского мира» від галицьких нацистів.⁶ Яке лицемірство, який цинізм! Немає слів, щоб виразити наше обурення брехнею і прямим закликом до воєнної інтервенції України якогось дебільного виродка, що дозволить

собі говорити від імені народу. Така заява зроблена в дусі сучасних про-російських ЗМІ відносно України і ще раз підтверджує антидержавну діяльність ідеологів і очільників русинського сепаратизму. Дивує, що на цю деструктивну і ворожу діяльність комунофарисеїв протягом років не звертали уваги органи безпеки та відповідні служби України і Канади, чому стільки років катедру Україністики в Торонто очолював агент КГБ?

Ми русини-українці засуджуємо дії захисників «русского мира» і вимагаємо від правових органів України оголосити персоною «non grata» в Україні ідеолога сепаратизму П.-Р. Магочі, а всіх очільників неіснуючої «Подкарпатської Русі» притягнути до кримінальної відповідальності.

Лемко з Крениці

1. Виділення наше, цитовано з назвою збірника, ст.72.
2. Історія русів. Київ., 1991.
3. О. Гаврош «Автономія Закарпаття: народний самовияв чи номенклатурний путч?», № 3, 2001.
4. Ужгород. Видавництво В. Падяка, 2012.
5. Цит. за М. Мушиною «Політичний русизм на практиці». Додаток до газети «Нове життя» 4.47-48/1991 р.
6. Закон и порядок. 20.03.14.

Використані джерела:

Георгій Кониський. «Історія русів». Переклад І. Драча. Київ. 1991),

Лонгин-Цегельський. «Русь-Україна і Московщина-Росія. Львів, «Апріорі». 2007.

Павло-Роберт Магочій. Україна. Історія її земель та народів. Ужгород. Видавництво В.Падяка 2012. «Науковець, історик та громадський діяч: внесок в наше розуміння України та Центральної Європи». Матеріали симпозиуму. Ужгород. Видавництво В.Падяка 2012.

Григорій Грабович. «Проблема Магочія». Попередня деконструкція та контекстуалізація.

Кузьо Тарас. «Багатогранний науковець для багатогранної епохи: Павла-Роберта Магочія». Матеріали симпозиуму. Ст. 19-53.

Плохій Сергій. «Між історією та нацією: Павло-Роберт Магочій і переписування української історії. Матеріали симпозиуму. Ст. 39-64.

Арель Домінік. «Науковець, історик та громадський діяч: внесок Павла-Роберта Магочія в наше розуміння України та Центральної Європи». Матеріали симпозиуму. Ст.65-70.

Магочій Павло-Роберт. «Заклучні нотатки з приводу симпозиуму». Матеріали симпозиуму. Ст.71-81.

М. Мушинка «Політичний русизм на практиці».

Додаток до газети «Нове життя» ч.47-48/1991 р.). О. Гаврош «Автономія Закарпаття: народний самовияв чи номенклатурний путч?» (№ 3, 2001)

В. Пачовський. «Срібна земля. Тисячоліття Карпатської України». Часопис «Дзвін», ч. № 9.1991р. Василь Мулеса. «Правда Олександра Духновича». - Лемки.com. 25.12.2014.

Володимир Сергійчук. «Українізація» Росії. Київ. 2000.

Василь Зілгалов. Політичне русинство на Закарпатті - це вже ми проходили. Сайт <http://ukr.net/> 19/11/2014.

«Закарпатские русины обратились к Путину. Открытое обращение к Президенту Российской Федерации». Буковина. Закон и порядок. 20.03.14. za-kon.mirtesen.ru/blot

Друкуємо за: *Лемківщина, № 1 (140) весна 2015, с.11-14.*

Правда о ген. К. Сверчевским

(до 70 річниці закінчення II світової війни)

Друга світова війна на Лемківщині, як і в цілій Європі, лишила терпіня. Наші родини стратили найближших, деяки не вернули з робіт чи фронту, праві зошитих газдівок позаберано векшіст коров, коней і інчой худоби. Але то не бив кінець терпіня Лемківщини. Кінець війни починав нове горе українців в Польщі. За тим стояла комуністична влада, а в ній конкретні люде. Гнеска в 70-у річницю закінчення II світової війни хочу вказати особу Кароля Сверчевского, за котрого - як голосила пропаганда - нас вигнано. Хоц штораз частіше пишешся, што акція «Вісла» била скоріше приготована, а і в самим вбивстві генерала дуже неясного - хто і чом.

Кароль Сверчевскі вродився 22 лютого 1897 р. в робітничій родині в Варшаві. Коли почалася I світова війна - в серпні 1915 - бив евакуйований до Росії, найперше до Казаня, а потім до Москви. Як голосила комуністична пропаганда, юж втовди бив членом СДКПІЛ (Соціалдемократія Польского королівства і Литви). До січня 1916 р. працював в московській фабриці «Проводнік» як токар і металевец. В тим році покликано його до царской армії та вислано на фронт. Коли почався Жовтневий переворот в 1917 р. вступив до 1 Московского відділу Гвардії Червеной. Потім вступив до самой Армії Червеной та брав участ в боротьбі з військами царскими під Москвом. В 1918 р. боровся з військами «білих» атамана Алексея Каледіна на Південним фронті, в листопаді 1918 р. нищив повстаня ген. Павла Скоропадского в Україні. В 1919 р. як командир 123 полка стрільців Армії Червеной провадив бій над ріком Донец, а потім воював з військами Петра Краснова і Антона Денікіна. За тоти заслуги дістав Орден Червеного Штандару та став командиром батальйону.

Під час війни польско-більшевицкой сам зголосився на Західний фронт і разом з військами Михаїла Тухачевского, як командир 5 батальйону в 510 полку стрільців боровся з військами польскими. Під час тих боїв бив два рази ранений під Хобное та перебував в шпиталю від липня до жовтня 1920 р. Потім військова кар'єра Сверчевского барз скоро ся розвият, хоц тіж активні діє в Польській секції комуністичного інтернаціоналу (Międzynarodówka Komunistyczna), вчив м.ін. Владислава Гомулку. В 1936-1938 рр. воював на війні домовій в Іспанії під псевдонімом Вальтер. Але не діяв лем як командир, який воював з військами Франко, препроваджав там тіж вбивства полонених і тих з його відділу, до яких тратив віру. Дезертирів розстрілював особисті. В червни 1938 р. на розказ повертат до СССР, дістає нагороди і ордени, але на хвилі сталіновских переслідувань разом з братом бив арештуваний. В 1940 р. звільнено Сверчевского і надано йому ступінь генерал-майора Армії Червеной. Коли почалася II світова війна, стає на чолі 248 дивізії стрільців на Західним фронті і в листопаді 1941 р. в битві над Вязьмом през блуди та пияньство німці цілковито розбили його дивізію. З 10 тисяч війська якого мав, лишилося йому лем 5 живих вояків. За тоти військови блуди, котрих било веце, і пияньство маршалок Георгій Жуков перенюс Сверчевско-

го на зади фронту. Жуков кус боявся Сталіна, котрий любив Сверчевського, хоц скоріше під час чисток казав його ув'язнити, тому лем так "легко" осудив генерала. В серпні 1943 р. Сталін наказав Вальтерові організувати польську армію в СССР. На початку 1944 р. авансую на ступінь генерала дивізії Війська Польського. Але далі алкогольізм та брак пошани до підвладних вояків будят спротив в його війську. Найвекший конфлікт бив з ген. Зигмунтом Берлінгом, який став на чолі 1 Армії ВП. За його вказівками Сверчевського одсунено од головного командування і наказано, штоб творив 2 і 3 Армію ВП. В тім часі Сверчевскі засуджував на смерт бивших вояків Армії Крайовой м.ін. в Люблині, Конколевніці.

В грудні 1944 р. як командир 2 Армії ВП під час т.зв. лужицкой операції зас през пиянство та брак пошани для жовнірів знищив свою армію през вельки страти. Але тото не перешкодило йому стати 11 мая 1945 р. генералом броні, 14 лютого 1946 року II віце-міністром оборони народовой, а в 1944-47 рр. послом на Сейм. Під час тих років не раз одмавляв права помилювання жовнірам АК, засудженим на смерт.

23 III 1947 р. приїхав до Кракова на інспекцію військових гарнізонів в Краківским і Жешовским воєвідствах. Ранком 28 III вирушив на інспекцію до Ліска, а потім до Балигороду. По інспекції генерал наказав іщи одвідати постерунок в Тісні. По преїханю 6 км ок. год. 10 колону заатакували сотні Хріна і Стаха. Під час того бою загинув Сверчевскі та двох жовнірів його охорони. 1 квітня 1947 р. Сверчевського як героя в костельним похороні урочисто покладено на Повонзках. Почалося доходжия, котре мало скоро формальні закінчитися, але до гнеска будит дуже звідань - звідань без одповіді, на котри чекаме.

А то є тоти звіданя:

1. Чом било так мало жовнірів охорони?
2. Чом явно през тел. польски жовніри повідали, кого везут?
3. Хто вкрав і чом рапорт комісії, яка мала довести до кінця слідство?
4. Яку ролю мав в тій події Герхард і чом його вбито?
5. Комісія вказала, што генерал згинув од 2 куль, а в мундурі є 3 діри.
6. Чом на мундурі є слід — перетятя на плечах від багнета? Так близко до генерала жоден вояк УПА не підішов?

7. Чи Сверчевського влада принесла в жертву, штоб почати акцію «Вісла»?

8. Чом так скоро видано декрет про акцію «Вісла»?

9. Чом так скоро і довго влада робила з нього героя? (і то часто на нашій землі, штоб підкреслити, што акція «Вісла» не позволит нам ніколи на повороти).

То приклади: юж на 2 ден відзначено його Wielkim Krzyżem Orderu Wojennego Virtuti Militari і почато будову пам'ятника, а потім названо його іменем фабрики, улицу, створено стипендії його імени на Військовій Академії, гору Ворониківку на Лемківщині переіменовано на Вальтер. В 30-у річницю смерті (а нашу 30-у річницю акції «Вісла», лем 1 ден ріжниці) наши назви лемківских сіл замінено: Рябе на Каролов, а Гломчу на Сверчево? В кожным місті біла улица Сверчевського, дуже закладів під його іменем по цілій Польщі, а штоб

його на штоден видіти, уміщено на банкноті.

Чекаме на одповіді, хоц час шторааз барже вказуе нам, што коли не буде нових історичних джерел, до кінця не познаме правди. Найбарже болит лем єдно, же одходить старше покоління, котре било вигнане за смерт генерала і до кінця не знає, яка біла правда. Єдне, што гнеска радує, што польський народ пізнав, ким так на правду бив ген. Кароль Сверчевскі - вбивцьом свого народу, але і нашого. На конец короткий фрагмент з документів про акцію «Вісла»:

1947 marzec 29, Warszawa

Z protokołu nr 3

posiedzenia Biura Politycznego Komitetu Centralnego
Polskiej Partii Robotniczej

(...)W ramach akcji represyjnej wobec ludności ukraińskiej postanowiono:

1. W szybkim tempie przesiedlić Ukraińców i rodziny mieszkane na tereny odzyskane (...), nie tworząc zwartych grup i nie bliżej niż 100 km od granicy.

2. Akcję wysiedlenia uzgodnić z rządem Zw[iązku] Radzieckiego i Czechosłowacji.

3. Rozpracowanie danych o ludności ukraińskiej w Polsce oraz opracowanie projektu przesiedlenia poleca się ttow. Spychalskiemu i Radkiewiczowi.

Termin - 1 tydzień(...)

Protokółował
(Rutkiewiczowa)

Адам Вєв'юрка

.....

Запрошуємо до Ставиши на посвячення пам'ятного хреста жертвам акції «Вісла» с. Ставиша, № 30

Комітет будови пам'ятника

Висловлюємо щиросердечну подяку
жертводавцям, які підтримали нашу
ініціативу, а саме:

Івану Ваврину, Любін - 1.000 зл.

Анні Петришин, Любін - 100 зл.

Петру Шкарупському, Бродовиці - 100 зл.

Марії Гаврильчак, Шпротава - 300 зл.

Олені Ваврин, Любін - 200 зл.

Богдану Гумецькому, с.Хелм - 50 зл.

Мирославу Спяку, Рудна - 100 зл.

Ярославу Ваврину, Піла - 50 зл.

Казимиру Дзядику, Гавронки - 200 зл.
Вальдемару Мацкевичу, Польковиці - 500 зл.

Олені Габурі, Зелена Гора - 100 зл.

Павлу Стафіняку, Любін - 200 зл.

Івану Броді, Пшемків - 300 зл.

Об'єднанню лемків, Горлиці - 222 зл.

Дитячо-молодіжний ансамбль «Лемківський перстеник», який діє при Об'єднанні лемків, в тім році взяв участь в 49 Дитячим фестивалі української культури в Ельблонзі. Далекий виїзд на північ Польщі бив можливий завдяки фінансовій підтримці Лемківської освітньої фундації ім. Івана Криницького, за што члени ансамблю і його керівники щирі дякують. Ансамбль виступив в двох концертних програмах, запрезентував танці і обрядови забави. На фестивалі в Ельблонзі є така традиція, што наймолодший учасник отримує нагороду од посла, представника Соймової комісії національних і етнічних меншин Мирона Сича. В тім році наймолодшом учасником била Настуся Гойсак з «Лемківського перстеника», а нагороду – великого плюшового баранця – вручив на сцені Мирон Сич. Нагороду отримала тіж випускниця гімназії Олександра Баюс. Найбарже запам'яталася нам тепла і приємна атмосфера, яка панує на фестивалі, барз дякуєме за незабутні хвилини Мирославоу Притулі і інчим організаторам.

Крім виступів, діти і молодь звідили цікави місця, як найбільший в Польщі замок хрестоносців в Маль-

борку, морську ліхтарню в Криниці Морській, і хибаль найцікавіше – плянетаріум во Фромборку, місті, в котрим мешкав і провадив свої баданя Миколай Коперник, а тіж вежу, з котрою обсервував звізди. В самим Ельблонзі проходило втовдиль Ніч музеїв, а же мешкали-зме на Старим Місті, то старши діти охочо взяли в тім участ, а молодши хибаль найбарже тішилися кольоровими фонтанами і водними ліліями на ріці Ельблонг. По концертах для вшитких учасників фестивалю виступив гостинні театр з Тернополя. Два дні фестивалю а і далека подорож злетіли прудко, а діти і молодь мають тепер мотивацію до нелегкой праці в наступнім році.

Вікторія Гойсак

Керівники та члени дитячо-молодіжного ансамблю «Лемківський перстеник» висловлюють щирю подяку Андрію Батруху з Німеччини за надану фінансову допомогу на пошиття костюмів до нових танців.

Яка гнеска є молодь — така буде меншина заран

Гнеска мусиме собі одповісти на звіданя, што робити, штоб молоде покоління пам'ятало не лем ким є, але штоб втримало рідну мову і віру. Не хочеме, штоб за пару років в Польщі жили поляки українського походження чи регіонально поляки лемківського походження. Штоб так ся не стало, Церкви як і організації мусят виходити напроти житя молодих люди. Не можеме лем чекати на них, а коли їх не є — повідати, што то лем їх вина.

„XIV Парафіада” в Громадці

Ож пару років Вроцлавско-Гданська єпархія організує спортивні змагання для діти та молоді, початково в Шпротаві, тепер в Громадці. То є барз мудра думка, штоб через спорт при молитві інтегрувати наше молоде покоління. Тут треба підкреслити діяльність в тім напрямі покійного заступника голови ОЛ Івана Трохановського. В тім році зас могли-зме ся долучити, бо ОЛ фундувало нагороди. Велика подяка для о. др Аркадія Трохановського - відповідального за контакт церкви в тій єпархії з молодю. Змагання для молоді з вроцлавського та зеленогірського деканатів проходили в суботу 23 мая в таких конкуренціях: футбол для хлопців та дівчат (10 команд, 22 матчі), настільний теніс, V шаховий турнір, міні-футбол.

В великім фіналі молодшой групи команда з Лігницьї перемогла команду з Заменіц рахунком 1:0 і здобила перехідний кубок, який фундував Вроцлавско-Гданський владика В. Юшак, в старшій групі тіж виграли лігничане. Крім командних, признано тіж індивідуальні нагороди. В тенісі найлішима били: в молодшій групі — Павло Гроносталь з Заменіц, в старшій — Маріуш Яценік з Позжадла. Найліпши шахісти то Павло Комар з Вроцлава і Марія Карлик з Новогроду Бобжаньського.

В змаганнях з міні-футболу перемогли Юлія Кіселевська - Петро Саламон.

Нагороди вручали Війт гміни Громадка Дарій Павлище, о. Павло Березка та Адам Вєв'юрка, який репрезентував Об'єднання лемків. В тім році Об'єднання лемків признало тіж свої нагороди вшитким учасникам. Найбарже сподобалися вишивани сорочки. Тішит, што тоти типови знаки нашого походження так важни сут для родичів і їх діти. По спортивних змаганнях вшитки учасники взяли участ в спільній молитві — молебні до Пресвятой Богородиці в церкві в Патоці, а потім війт Дарій Павлище запросив вшитких на інтеграційне вогнище, котре для деяких било першом в тім році ватром.

Організаторами той Парафіади в Громадці били: Душпастирська Комісія до Справ Дітей та Молоді а також греко-католицька парафія в Патоці.

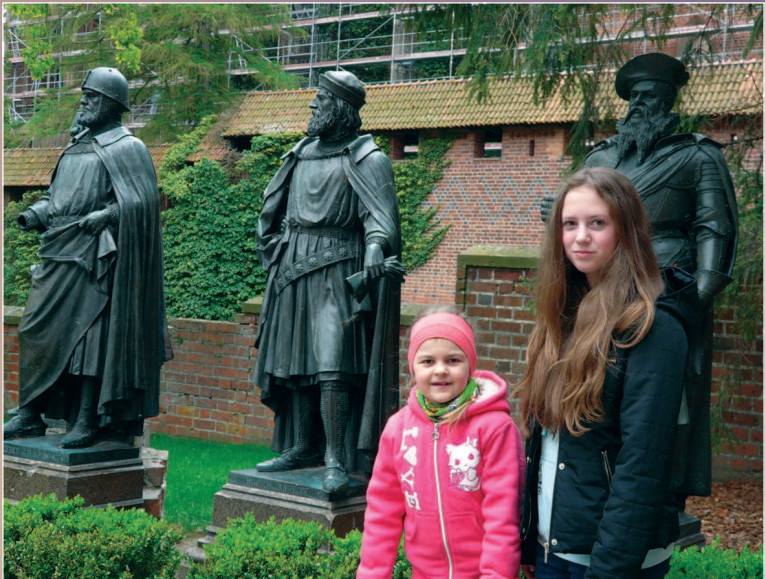
Добродії спортивних змагань: Війт Гміни Громадка Дарій Павлище, Молодіжний Фонд вроцлавско — гданської єпархії, початкова школа в Модлі, добродійна німецька організація RENOVABIS, Головна Управа Об'єднання Лемків, Лідія Зубаль та вшитки греко-католицькі парафії, які брали участ в змаганнях.

Адам Вєв'юрка

На першому плані зліва: Вікторія Гойсак - керівник „Лемківського перстеника”, Ксеня Онишканич - хореограф ансамблю

Сходінками Ельблонзького фестивалю

Дарця Шкурат и Олександра Баяс на Замку Хрестоносців в Мальборку

Дует Юлія Корбич и Ярослав Клапач в „Плескані”

На сходах вежі во Фромборку

Старшіальний спортивний змагання

Спільне фото учасників „Парафіади” в Громаді

Никифор-Епіфаній Дровняк в 2015 р.

То ж 120 років минуло од народження визначної ікони лемківської культури - лемка Епіфанія Дровняка, відомого в мистецькій світі як Никифор. Здавало би ся, же юз вшитки вшитко о нїм знають, але як ся виявило в Криниці на конференції 21 травня того року в Музею Никифора, же не ціле житя художника є очевидне для тих, котри правду о нїм повинни бадати и поширяти (ходить о Окружний музей в Новім Санчі).

Пригадам лем в скорочиню, же наш геній вродився 21.05.1895 р. в Криниці-Селі и бив сином глухонімий товдишній русинки Євдокії Дровняк и незнаного вітця. Товдишній отець парох Криниці надав йому при крещиню, згідно з написаним законом, яко нешлюбній дітині тяжке і рідке ім'я Епіфаній, што в тлумачиню з грецького значит «об'являння». Єгомосьц хтіли назначити дітину, але вишло то наоборот, а парохове назначання оказалось пророчтвом. Дітина з родини неповной, бездомной сталася відомим художником. Далє Никифорова біографія менше вєще, здавало би ся, поточит нормально, але житя доказало, же не до кінця вшитко є очевидне. В травни 1895 р. вродився Епіфаній Дровняк. Може сам зо взгляду на свою тяжку бесіду, а може люде назвали го Никифором, сам маляр зас ріжні підписував малюнки чи то нескладном кирилицьом, а в пізнішім окасі лем латинком зо взгляду на обставини по 1947 р. Никифора одкрив і прославив його талант українець зо Львова, котрий мешкав в 20-30 рр. в Криниці, Роман Турин. В світі артистичним кожний має своє виробленє ім'я, особливо, коли осягнєся великий

Портрет мужчини в жовето-синїм капелюсі з архієє Романа Турина

розголос. Так тіж било і з нашим Дровняком. Навєт вироблена позиція маляря не захоронила го перед депортаційом українців в 1947 році. Маляр вертав три раз піше з вигнання, в кінці дала му спокій в Криниці, бо появилися коло нього люде, які використали його славу и талант. Било то подружя Банахів, а пізніше юридичний опікун Влосиньскі.

Пришов рік 1962, «опікунове» рішили виїхати з ним за границю. Виявилось, же Никифор не має жодного документу и пильно, без жадних бадань його акт, на внесок Ради міста Криниці судово постановлено, же 01.01.1895 р. вродився Нікіфор Криницькі з мами Ксені и вітця Яна. И ту парадокс: тота сама людина має дві ріжні метрики, бо вродився 21.05.1895 Епіфаній Дровняк и логічно повинен коліснє вмерти, але в рамках плянковой політики затєраня лемківської тотожности регіону суд в Мушині в 1962 р. винашов Нікіфора Криницького и Нікіфор Криницькі помер 10.10.1968 р., а в папєрах Епіфаній Дровняк далє жиє. Зауважити треба, же в 1962 р. Павло Штефанівський з Білянки, коли дізнався про фалш на Дровняку, в «Нашім слові» опублікував його правдиву метрику народження, котра била в актах уряду міста Криниці, а Голова Ради міста Пулхлопек мав своє бюро лем трої дєри далє.

По перемінах в 1989 р. могли-змє юж вєще про своє и своїх люди ся упоминати, думали змє про Дровняка, бо ж в 1995 р. випадали кругли 100 роковини народження маляря и для того в 1994 р. Об'єднання лемків виступило на письмі до Бургомістря Криниці о виражєня згоди на доповніня правдивих даних особових на гробі Никифора. Як ся далє вкаже, то барз довго треба било на таку згоду чекати.

Не зважаючи на то, в травни 1995 р. ОЛ разом з Фундаційом Св. Володимира Хрестителя Київської Руси в Кракові зорганізувало наукову конференцію, видало фолдер и почтівку з його малюнками. Для нас било очевидне, же Никифор - то Епіфаній Дровняк, але метрика уроджєня з 1962 р. и метрика смерті з 1968 р. вказували лем Нікіфора Криницького. ОЛ жеби роз'яснити тоту заколоту розпочало заходи в тій справі в ріжних установах, а межде інчима 18.05.1995 р. в Перемишли підносило тоту проблему на виїздовім засіданю Соймовий комісії національних меншин, де присутній бив міністр культури Міхал Ягелло. Виглядало то в очах міністра дост байка (простє і очевидне), але коли ОЛ виступило, жеби вшитки неточности вияснити до ріжних установ и урядів и:

- внесло о дописаня правдивого назвиска и дати народження на гробі маляря и викутя крєста трираменного;

- 08.01.1996 р. завнескувало до Директора Окружного Музею в Новім Санчі про уміщєня на Музею Дровняка в Криниці пропам'ятной двомовной таблиці - зачали ся справи загущати.

Наступни кроки били такі:

- 16.07.1996 р. ОЛ на спітканю з Воеводом Новосанчівським паном Олексинським порушало вшитки неясности и неточности про ім'я, назвиско и дани особови, и Воевода признав нам рацію и підповів, же тото адміністратийні не даст ся розв'язати и справу лем суд може вирішити.

- 10.10.1996 р. ОЛ виступило до суду о спростуваня даних особових маляря.

Можна би дуже ся розписувати про то, то барз широка тема. По великих перешкодах адміністратийних и розправах судових Об'єднанню лемків вдалось досягти безпредентних и вкрай важливых результатів:

I. 13.03.2003 р. Суд в Мушині з внеску ОЛ узнав за

неважни урядово надани Дровнякови дани особовит на ім'я и назвиско Нікіфор Криницькі и одночасно узнає, же Нікіфор Криницькі - то Епіфаній Дровняк, и узнає важніст метрики уроджєня з 21.05.1895 р., котра є властива для Дровняка.

Портрет українського офіцєра чєсє совоу Никифора в Криниці

II. 12.07.2003 р. на кєрмєш св. Петра и Павла ОЛ уфундувало пропам'ятну таблицю, яку било відкрито на будинку Музею Никифора – «Романівці».

III. На внесок ОЛ з 31.08.2003р. змінєно документ смерті з дня 10.10.1968 р. и написано новий, же втовди помер Е. Дровняк.

IV. 2003 р. на внесок ОЛ при згоді авторя нагробной таблиці проф. Б. Хромого на цминтери дописують правдивє ім'я маляря и трираменний крєст.

V. 14.02.2005 ОЛ виступєє з внеском будови пам'ятника для Дровняка в Криниці, з великими перешкодами, бо треба било аж інтервенції ОЛ в Президента РП. В верєсни 2005 р. при нагоді Форум економічного пам'ятник одкриват Президент А. Квасьневський.

Як видно, вшитко ишло, як по груді, але по 2005 р. здавалось нам, же в справі нашого Никифора вшитко є відомє. В такім переконаню ОЛ в 2015 р. в 120 роковини народження Дровняка організує в Музею в Криниці міжнародну дискусийну панель «Я – як інча людина – довкола Епіфанія Дровняка – Никифора». Цікави то били розваги, а першим хто викликав сумніви, бив Антоні Крох, котрий поставив закид для подружя Банахів, же зафалшували біографію маляря и тота шкода, ними зроблена, мінімалізує їх велику заслугу в популяризації Никифора. Дальши учасники признали рацію для Кроха, лем єден – Збігнєв Волянїн - боронив Банахів и підважав становиско вшитких панєлистів, котри згаджалися з постановом Суду з берєзня 2003 р. И в тім своїм думаню хотів переконати вшитких учасників спітканя. Заставляєт нас «політика» Музею: 12 років по постанові Суду, в Музею є лем

5 речєнь біографії маляря, з яких нияк не виходит його правдивий метрикальний родовід.

По нашій панєлі, в «Нашім слові» в двох чергових номерах било опублікуване інтерв'ю з А. Крохом, а зміст його виводів нияк не одповідат правді, бо А. Крох боронит там люди собі близких и знайомих, які не все добрі робили для Дровняка, а зашмарят лемкам, же не інтерєсувалися и не помагали в 50-х и 60-х роках малярєви. З. Волянїна зас визнає вєйвєкшим дослідником Дровняка, а так по правді, то Волянїн не помагат, а далє заперечат очевидни дани біографічни маляря.

В цілїм Музею не найдєся ани раз назвиска Дровняк, є лем єден малюнок сигнуваний кирилицьом. Зас серед публікацій о Никифорі на почеснім місци Музей показує невірєгідни видавничтєва Банахів. Надармо глядали би стє в тім Музею добрих опрацювань про Дровняка авторства проф. А. Яцковського, котрий в 1985 р. в часописі «Polska sztuka ludowa» № 3-4 правдиво описав, же Нікіфор - то Епіфаній Дровняк. Било то якраз на 90 роковини уродин маляря. Тот сам А. Яцковский в 1995 р. в книжці «Sztuka zwana państwem» пише цілу правду про Никифора - Дровняка. Дивнє, же Музей Никифора, який має статус відділу науково-бадавчого, робит вшитко напроти. Не досліджує, але затемняє біографію видатного лемка.

Вишєє наведєне вказує на ненауковє діянє Музею, котрє надалє надає якіби політичний характер тій справі. Безсумнівно, же Музей Окружний в Новім Санчі зо своїм відділом в Криниці легковажит собі вшитки джерєла, які вказують правдиву тотожніст Епіфанія Дровняка. Найважніше для них є не допустити доведєну судово через ОЛ правду про видатного лемка. На прикладі Никифора – Е. Дровняка такє діянє Музею спонукат до висновку, же акція «Вісла» ся продовжує в деяким підході до справи. Цікавим стає звіданє, чи таки події про затєраня тотожности видатной нашой людини знають деїдєнти в Кракові, а може Варшаві? А взагалі заставляєт, кому и чому має служити така політика?

Стефан Гладик

Діти 5 Комплексу шкіл в Горцицях на горцицькїм Ринку робили Дровнякови пугзі, а потім одєзурювали на асфальті малюнки

Зліва: Сашуня з родичами Олександром и Ольгом Мостовими;

Дівчата-колядники

Незвичайні гості

В суботу пополудни Центр культури ім. Б.І.Антонича одвідили виняткови гості. Група дванадцятьох діти і їх опікуни приїхали до нас з України, а докладні з різних части того краю, м.ін. з Львівської, Хмельницької, Київської, Чернігівської, Івано-Франківської області. В Горлицях гостили тиждень, а нас одвідили 18 квітня, ден перед виїздом. Приїзд діти, вітцове котрих боронят свого краю на війні, організувала Малопольська Фундація приязни польско-українсько-словацкой «Братерство». Візита в нас була єдним з пунктів програми їх побиту.

В рамках спітканя організували-зме нашим малим гостям несподіванку: варшати малюваня традиційних лемківських писанок і барже сучасну форму того мистецтва – великодні писанки, оздабляни пацюрками, басанунками и інчими готовима матеріалами. Варшати зреалізувала Вікторія Гойсак. Вказали-зме дітям тіж наши регіональні строї, кімнату-музей поета Б.І. Антонича. Било дуже радости и забави, а на закінчия спільна знимка в лемківських строях.

Наталія Гладик

Лемківско-бойківський дует

- Прошу, прошу, заходте, - провадит нас сходами висока чорнява дівчина. То Катерина. Входимо до малого єднокімнатного мешканя. Мала 5-літня Олександра ховатся за маму. "Боїтсья, же єй заберете", - жартує мама - пані Ольга. Жартує чи ні? Не знам. Пізніше зачинам розуміти, же жарт — то такий спосіб, жеби не датися, витримати в тій масі трагічних досвідчинь, яки впали на тоту родину. Є ту іщи середня дівка — Лідія, школярка. Юж сут разом, з родичами, хоц жеби рятувати вивезли їх перших, якийсь час дівчатка били ту сами. На канапі сидит пан Олександр — тато, без ноги.

Мешкали в Мічурино, єдним з найбільших лемківських осередків на Донеччині, за польом і пасом лісу юж Росія. Ольга з дому Зигар, бойкиня, родиче родом з Чорного і Жолобка коло Санока, Олександр Мостовий зас має корені з Тихані, з Томащаків била бабця. Такий лемківско-бойківський дует. Коли зачалася війна, не хтіли виїжджати. Мали велику газдівку. "Як хтоси має бізнес, то си продаст, виїхат деінде і може зачинати од нова. А ми маме лем нашу землю, як вшитко шмариме?" - бесідує пані Ольга. Пані Ольга працювала бібліотекарьом в селі, пан Олександр інженером-механіком. "Носили-зме воду нашим воякам, налесники. А потім в єдну ніч вшитко ся змінило, наши одишли, гвошла російська армія, лишили нас напризволяще". Чуються зраджени. Бо на Донбасі лишилися українці, не вшитки сут проросійски і не вшитки виїхали. Навчилися жити при обстрілах, розрізняют на слух тип артилерії, але од кінця серпня било юж штораз

тяжше. Они били "ненадійном" родином, українцями, бандерівцями. Страх било дівчат деси пустити самих. Скінчилося трагічні, пану Олександру прострілили ноги сепаратисти, єдну ампутували, почали слідство. Здецидувалися вивезти самих діти, пані Ольга остала з мужем в лікарні в Донецку, нічого не били певни. Оповідали о поранених російських солдатах, котрих там "не є" і о котрих їх край юж забив, но бо як не є... "Не гадай по-українськи!" - таке не раз чула в шпиталю, з автоматом не подискутуєш, але они ся юж нічого не бояли... Слухам, якбим читала якису книжку, з інших років, з інших країв, а они іщи жартують! Не вшитко розумію з тих жартів з погранича життя і смерти, а як інакше? Билам лем по єдній стороні. Они юж били по двох... Удалося виїхати. "Вшитки поля замінувани, як газдувати?" - тлумачит пан Олександр.

Сут безпечни. Чекают на протезу. Мешканя мале, мріют про хижу в селі, не можут жити без землі, трави... Бог даст, дашто найдут. Хоц нелегко. Они тепер "біженці", неkotри постерігают, же хочут прити на вшитко готове, а то не так. Найменша дівка ходит до садочка, середня — до школи. Ріжні биват. "Там на Донбасі билам "бандерівком", а ту прозивають "москальком", - бесідує дівча. "То лем длятого, же приїжджало ту в Галичину дуже таких зо Сходу, створили такий імідж", - тлумачит пані Ольга.

Втекли в чим били. "Але вишиванки мами взялам!" - розкладат пані Ольга на ліжку дві вишивани бойківски сорочки, оксамитовий жіночий горсет. "Як?" - не можу ся не чудувати. "Не моглам лишити, лишилося кус знімок, по них іщи верну..."

Вікторія Гойсак

.....

**Пані Ірино Снігур,
Заслужений Директоре нашої школи в Лігниці!**

З нагоди 80-го ювілею

бажаємо Вам міцного здоров'я, щастя та успіхів. Наші голоси —
голоси Ваших випусників - линуць з різних сторін Польщі і світу,
зливаючись в одне велике слово: **ДЯКУЄМО ЗА ВСЕ!**

Ви нас вчили любові до свого!

Тому ми є собою!

Хай Господь дарує Вам

МНОГІІ І БЛАГІІ ЛІТЯ!

Ваші випусники

Товариство ІV Ліцею

До побажань приєднується редакція «Ватри» та Об'єднання лемків
Барз гарді дякуєме!

В порогах нашого ліцею в Лігніці (частина 3)

Наша школа не існувала б у важкі часи до 1989 р., якби не було в її історії вчителів - патріотів. Вони були не тільки педагогами для учнів, але і батьками, бо справжні батьки були далеко: на Мазурах, у Перемишлі, Зеленій Горі, Команчі, Щеціні... Навіть для тих, хто жив біля Лігніці (Патока, Ярошівка, Любін, Рудна...), слова вчителів були важливим голосом, бо вчили шанувати батьків, які з любові до свого посилали дітей до рідної школи в Лігніці. Вчителі теж розповідали правду про історію нашого народу, а це було заборонено. Вони відкривали двері нашої вікової спадщини, щоб вилікувати учнів від почуття страху та меншовартості, якого вони навчилися, живучи в польському середовищі. Хочу сьогодні розповісти про покійного вчителя української мови Івана Співака - лемка родом з Гломчи (одного з засновників гуртка ОЛ у Лігніці). Він був і є до сьогодні живою історією нашої школи. Кожен випусник, котрого вчив Іван Співак, носить в собі багато різних історій, які тільки підтверджують те, що він був великою, чудовою, неповторною людиною. Показував багатство нашої меншини у Польщі, підкреслюючи, що людина повинна найперше шанувати материнську мову з рідної хати, з тої лемківської, бойківської, холмської, надсянської... Але мова з хати не може закривати дорогу до літературної мови, яка відкриває і єднає всі регіональні наші материнські мови, показує багатство. Того вчив нас професор Іван Співак. Іван Співак народився 03.03.1933 р. в лемківському селі Гломча Сяницького повіту. 1953 року закінчив загальноосвітній ліцей у Сяноці. Наступні чотири роки працював у горах книговодом, керівником ППР-у, завідувачем відділу кадрів в сільськогосподарських установах. У 1957 р. склав вступні екзамени на українську філологію Щецінської вчительської студії. За рік після того його прийнято на II курс Кафедри української філології Варшавського

університету. Навчання там він закінчив у 1962 році і відтак пішов вчителювати в Баях Мазурських. 1963 року переїхав до Лігніці, де влаштувався на роботу в Лігніцькому ліцеї. Тут працював понад 30 років. Вчив учнів любові до рідної мови, культури, пісні та історії України. Був духовним наставником багатьох поколінь.

Іван Співак помер 29 липня 2002 року на 69 році життя в Лігніці. Спочив бл. п. Іван Співак на батьківській землі звідки розстеляється перед Ним безмежний обрій рідних сторін. *(інформацію подали дружина Марія та син Орест Співак)*

Іван Співак є для випусників легендою. Однак, думаю, що професор, коли дивиться на нас згори, не хоче, щоб ми тільки повертались в минуле, до часів коли Він працював в Лігніцькій школі. Для нього завжди головне було тільки одне: шанувати рідну спадщину - мову предків, тому не раз до нас говорив, якщо ми не гадали, бесідували, гварили, повідали, казали по-своmu: "Трутні, не цвенкайте!" І за ці Ваші слова, Професоре, ми сьогодні дуже Вам вдячні.

Випусники 1966 р. мгр Віри Длугош (тепер Вев'юрка): Хребор Іванка, Череп Марія, Домарадз Михайло, Галушка Галина, Гащиц Ольга, Іват Анна, Келечава Петро, Клім Ірина, Коваль Михайло, Кузяк Марія, Луцик Марія, Мокрий Владислав, Поливка Софія, Прегнар Теодора, Тилявський Стефан, Сим Марія, Туз Марія, Ванкевич Іван.

Випусники 1967 р. мгр Віри Длугош (тепер Вев'юрка): Бучко Марія, Чан Владислав, Домбровський Петро, Федорчак Марія, Гарбера Іванка, Канючок Петро, Косовський Іван, Криницька Даниїла, Кудрик Роман, Кузняк Антоніна, Ладна Іванка, Малиновський Олександр, Олесьневич Марія, Павловський Михайло, Підлипчак Штефан, Поливка Анна, Путко Ванда, Стефановська Данута, Табака Йосиф, Тилявська Марія, Ващишин Юлія, Зінська Ольга.

(далі буде)

(ав)

Вчителі з випусниками 1981

Джерело: Приватний архів автора статті

Презераме стари фотографії і документи

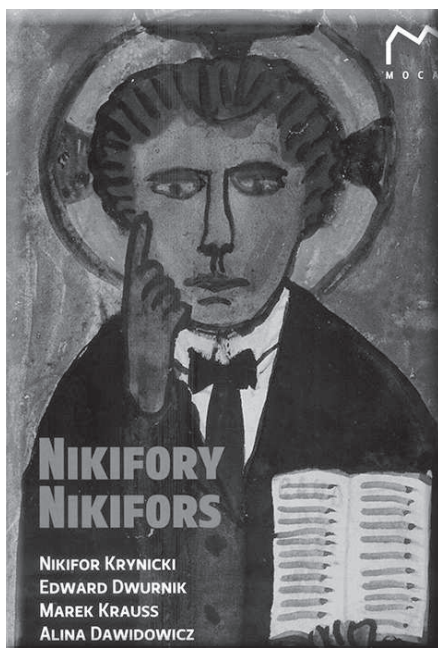

Процесія біля церкви в Новівси о. митрат Василь Масцюх і о. Василь Смолинський. Отец Василь Масцюх - Адміністратор Апостольской Адміністрації Лемківщини (новівсян), человек великий і трагічний, вірив в силу Лемківщини з даля від Перемішля (Коциловского і Шептицького). Жоден з його «лем-лемківських» питомців не закінчив семінарії, бо їх перешмарювано до польських, лем не наших, так што сами одишли. Він сам був митратом в Риманові, де не било церкви, а його хоронили як велького заслуженого поляка при старостві і навіть новівсяне до гнеска не можуть того зрозуміти.

Процесія біля церкви в Новівси, 1940 роки

Фото з приватного архіву Адама Вєв'юрки

Nikifory. Nikifors. Nikifor Krynicki. Edward Dwurnik. Marek Krauss. Alina Dawidowicz, red. D. Piechaczek, M. Sobczyński, Kraków 2015, 141 c.

В ювілейний рік Никифора Музей сучасного мистецтва в Кракові видав альбом праць штирьох представників наївного малярства з розбудуваними анотаціями о авторах. Отверят альбом Епіфаній Дровняк. Автором допису про маляра є Анджей Банах. В короткій біографії маме інформацію про «лемківске походжия» маляря, але правдиве імено і назвиско ся не появлят, а і при році народжия маме знак запитаня 1895? (с.28). Функціонує натоміст цілковито неприйнятний юж зліпок «Никифор Криницький», хоц тото надане през комуністичну систему назвиско било уневажнене през суд. На жаль, барз послідовно «Никифор Криницький» появлят ся не лем в назвах розділів, текстах, але і під каждым знимком.

.....

D. Dąbrowski, **Daniel Romanowicz Król Rusi (ok. 1201-1264).** Biografia polityczna, Kraków 2012, 538 c.

Недавно вишла друком політчина біографія князя (і єдиного в історії Русі короля) Данила Галицького, засновника міста Львова, за часів панування котрого кордони Русі Галицько-Волинської сягали далеко на захід, за Перемишль і Санок.

„Losy noszącego od 1253 r. tytuł króla Rusi Daniela Romanowicza były niezwykle. Osierocony w wieku czterech lat przez ojca, Romana Mściławowicza, zdołał po kilkudziesięciu latach walk i zabiegów dyplomatycznych stworzyć silne i rozległe państwo, Ruś Halicko-Wołyńską.

Daniela można uznać za jednego z najciekawszych i najpotężniejszych Rurykowiczów XIII w. Należał on równocześnie w swoim czasie do grona najbardziej wpływowych władców Europy Środkowo-Wschodniej”. (zo wstępu)

.....

Ігор Дуда, **Лемківський гумор**, Тернопіль 2014, 392 с.

Ігор Дуда, автор «Лемківського словника», редактор газети «Дзвони Лемківщини», пропонує читачам збірку жартів, писаних лемківском бесідом. Гуморески (а маме їх ту понад 2,5 тис.!) сут поділені на тематични групи, як Родинне житя, Людски вади, На ярмаку та ін. На кінци знайдемо словничок малознаних і юж рідко уживаних слів. Жарти походят з ріжних лемківських видань, а тіж сут то гуморески, тлумачени на лемківську бесіду през автора. Тота публікація напевно піднесе ваш настрій і додаст оптимізму.

(62)

Подяка

Пожертви на статутну діяльність ОЛ
(в тім часопис **Вампа**):

Михайло Хомик, США – 20 USD

Сердечно дякуємо. Спаси Боже!

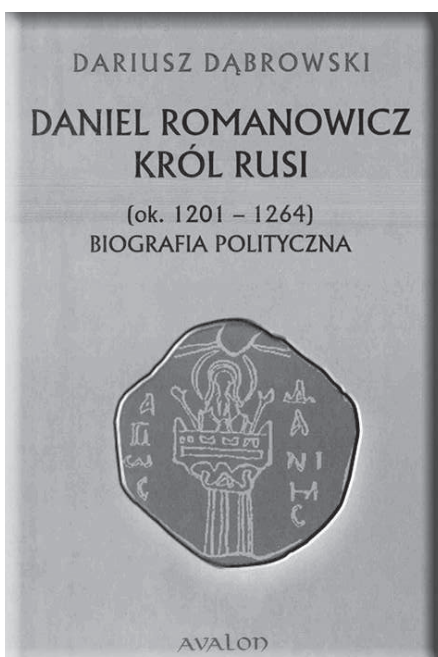
Охочим допомогти нам
подаємо наш банківський рахунок:

BANK PEKAO SA

83-1240-5110-1111-0000-5207-8745

Редакція **Вампи**

Головна управа ОЛ

Вертайме до давних імен!

Текля

Текля — ім'я кус наше і не наше

Будучи в церквах на парастасах чи панахидах не раз в молитві за померлими чуємо ім'я Текля. Можна сміло повісти, що на Лемківщині в кожному селі жила якась Текля. І то було ім'я, котре шанувало. Його носили тоти дівчата, жени, тети ..., яких поважано, або тоти, що були барз гарди і багаті. Гнеска, думам, що тяжко знайти дівку, яка би ся тішила з того імени.

Ким була свята Текля? - бо од той святой ім'я пришло в наші країни. Свята Текля народилася в 1 віку в Іконії в Малій Азії. Гнеска їй святіст визнає церква православна як і католицька (західна і східна). Можна повісти, що вона єднає тоти Церкви. Вони святу Теклю називають — першом мученицьом, рівном межде апостолами. Святу Теклю не знайдемо в Новим Завіті, лем в апокрифі «Життя Павла та Теклі» з 2 віка. Навчав та охрестив Теклю Святий Павло в першій своїй подорожі до Малої Азії. Била барз гарда і заручена з поганином. Коли однак почула навчання святого Павла, відмовила нареченому, котрий за того в гніві донюс, що вона є християнкою. За віру в Христа суд казав Теклю спалити, але дощ загасив оген та Бог врятував святу. Она зо святим Павлом пішла до Антіохії, де зас їй краса привела нещастя. В Теклі закохався єден сириєць, котрому однак тіж одмо-

вила. За того він, подібні як скоріше згаданий поганин, донюс владі, що вона християнка. В тот час для християн був лем єден вирок - смерт. Теклю шмарено до левів, але они нич Теклі не зробили, хоц били барз голодни. По тим чуді свята пішла до Селевкії, де жила як пустельниця до смерті в віці ок. 80 років, хоц в Церквах є звана мученицьом. Церква східна барже величат святу Теклю, однак в Польщі можна знайти дуже костелів під їй іменем, наприклад в Бічу. Але найважливіше місце в Польщі, пов'язане з шануванням св. Теклі - то місто Коло, в яким знаходяться мощі св. Теклі. А і цілу околицю костел визнає за землю під опіком той святой мучениці. Церкви східна і західна спільно вважають, що свята Текля хоронит люди перед зарозом, пожарами, вужами, лікує хвори очи. Святу малюють як барз гарду босу дівчину з довгими волоссями, вбрану в червоні шати з довгими рукавами, яка тримає в руці хрест або книгу.

Легенда повідає, що коли Текля втікала перед римським військом, то добігла до Маалюлі, де скала загородила святій дорогу. Але молитва розсунула скали і допомогла Теклі втечи. Там гнеска є глибокий яр, в яким побудовано православну церкву і кляштор — велька атракція для туристів і прочан. Місцеві вірят, що колись бив там гріб св. Теклі, де до гнеска сирийські християни приходять молитися (він так насправду є в Селевкії). Хоц в наших церквах на Лемківщині не є за дуже ікон святой Теклі, однак ім'я того жило в родині наших предків. Гнеска, коли того ім'я одходить, пам'ятаймо, що

Текля - то ім'я згаданих на початку дівчат, жен, тет... Вони співтворили вікову історію Лемківщини, котру, як забудемо, то напевно не буде нас.

(ав)

.....

З глибоким жалем повідомляємо, що 9 мая 2015 р. помер **Петро Гойняк** — відомий гудак і дяк з Новівси, Лемко, для якого рідна церква і традиція ніколи не була чужа. Пан Петро народився в 1923 році в Новівси. През ціле життя активні діяв в нашій громаді, м.ін. творив церковні хори в Новівси і на вигнанню (Патока), відому весільну капелю «Думка», дитячий ансамбль «Потічок», чи капелю в ансамблі «Кичера». Не раз виступував на Лемківській ватрі в Ждині чи на наших фестивалях в Сопоті. Своім співом та гусями єднав вкрадений світ з вигнаним. Пан Петро в 2013 році отримав на ватрянній сцені від ОЛ відзначиня «Вірний предкам».

Пане Петре, дякуємо за Ваше земське життя і не забувайте про нас гин в небесній Лемківщині!

Вічная пам'ят!

Головна управа Об'єднання лемків
Редакція *Ватри*

Висловлюємо глибоке співчуття
отцю митрату Юліянові Гойняку
з приводу відходу у вічність Батька

б.п. ПЕТРА ГОЙНЯКА

великого шанувальника рідної
східної тотожності, патріота,
який невтомно працював
на благо своєї Церкви та Народу.

Єднаємося з Вами у молитві.
Нехай Всевишній прийме Його
до Царства Небесного — там,
де всі святі і праведні спочивають.

Лемківська освітня фундація
ім. Івана Криницького

З домашньої аптечки

Габзина

Початок червня – то сезон на габзину (чорний без – *Sambucus Nigra*). Лікувальні властивості мають квіта і овочі. О тій порі зберемо квіта, з котрого робиться напар, сироп, наливку... Квіта зберемо в сонячний ден, найліпше рано, коли одпарує роса. Квіта повинні бити цілком розвинені. Властивості габзини: діє напітні, зміцняє одпорніст, діє мочогінно, очищає організм, зміцняє волосувати судини (начиня, жили), лагодит біль, в тім біль голови, лагодит запальні стани скорі...

Подаю перепис на сироп, котрий можемо зробити собі сами – барз добрий і ефективний:

20 парасольок квіта габзини, 1 л води, 1 кг цукру, 1 цитрина (вишорувана і спарена, покроєна разом з скірком)

Заварити воду з цукром, цитрином, вистудити. Заляти квіта, помішати і лишити на 48 годин. По тім часі перецідити сок і заварити. Розляти до випарених слоїків і обернути догори дном.

В тім році зробилам тіж наливку, робиться єй подібні: 50 парасольок квіта габзини, 1 кг цукру, 1 літр води, 2 цитрини, 1 літр спирту.

Воду, цукор, покроєну цитрину заготувати, заляти горячим квіта і одставити на 2-5 дни, мішати штоденні. Перецідити, додати спирт і розляти до фляшок, одставити на місяц. На здоровля!

При збераню габзини уважайме на овади. Можут нас перед нима забезпечити натуральні олійки. А сут то: олійок з трави цитриновой (одстрашат тіж мухи і мешки), олійок евкаліптусовий, гераньовий, лавендовий, м'ятювий, розмариновий, пачуловий, цедровий... Але пам'ятайме, же етеричні олійки сут сильними субстанціями і перед тим, як смарувати скору, треба їх розмішати з рослинним олійом (сонячниковим, сойовим, з солодких мигдалів, з песток винограду) в концентрації 5-10%. Малу порцію робимо так: мішаємо ок. 3-5 кроплі етеричного олійку з 1 вжицьом базового (рослинного) олію.

Пам'ятайме, же цитрусових олійків треба уникати в сонячні дни.

Сут тіж доступні готові препарати на базі таких олійків.

На здоровля!

Анна Шкурат

«Жили ми надійом, же наши повернут на свою Вітчизну в Бескиди...»

В неділю 14 червня в Криниці на старим приходстві одбилася незвичайна подія. Парафіяне зішлись одсвяткувати 60-у річницю подружнього житя Юліяна і Ренати Міляничів. В криницькій церкві св. Апостолів Петра і Павла місцевий парох о. митрат Іван Піпка одправив службу Божу, а потім ювіляре запросили парафіян і приятелів на гостину. По щирих жичинях, одспіваню традиційного Многолітя гості спільні співали, споминали давні часи. Юліян Мілянич вродився в 1929 р. в родині Михала Мілянича і Марії з Пижив. Мати вмерли в 1932 р. і вихованьом діти займався няню. «Тато сам нас виховав, бив для мене всім», - вспоминає пан Юліян. Під час війни вчився у Вчительській семінарії в Криниці, потім в Кракові скінчив курс для вчителів і працював в школах в Тухові. По службі в війську і повороті до Криниці працював бібліотекарьом і спортивно-туристичним інструктором та провідником по Бескиді, а потім і адміністрациним керівником в єдним з криницьких санаторіїв. Нагороджений м.ін. Золотим Хрестом Заслуги, Золотом Почесном Одзнаком ГОПРу і ПТТК, заслужений діяч туристики і заслужений провідник. Юліян Мілянич особисто знав Епіфанія Дровняка, бо його родина мешкала на тій самій улиці, де і Ферки, Никифор часто затримувався в них дома.

В своїй біографії пан Юліян так пише: «Під час депортації мій отец потрапив нас оборонити і завдяки тому ми, подібно як 6 чи 7 родин лишилися. Акція «Вісла» Криницю-Здрій не обняла, але житя наше било сумне і тяжке. Праві півроку сиділи-зме на пачках без близьких родин, церкви. Тато два рази бив арештуваний і побитий, переживали ревізії міліції. Брат Петро укривався през довший час, бо і його хотіли

арештувати, не знам за што. Але все-таки наша ситуація була ліпше од всіх, котри мусіли лишити все і йти в незнане на поневірку.

Ту мушу з цілого серця подякувати моїй жінці Ренаті з дому Глазйор, котра своєю любов'ю і опіком підтримувала мене на штоден. Хоц і їй часто ображали, бо она була німком. Наши сусіди поляки праві всі били жичливи нам. Било і так, же помагали і остерігали нас, як било треба. Жили ми надійом, же наши повернут на свою вітчизну Лемковину в Бескиди, наши гори. Жисме разом щасливо в Криницьі, маме свою церков, мудрого і шанованого отця Івана, нашу парохіяльну громаду, добрих сусідів наших і поляків. А особливе, што обік нас живут наши діти, внуки і правнуки. Дякуєме за це все добро милосердному Богу, Матері Божой в наших молитвах, а особливо дякую Тобі, Боже, же на моїй дорозі життя поставив Реню».

Жичиме подружжю Юліяна і Ренати Мілянчиків міцного здоров'я, ласк Божих і щестя на Многії літа!

Яцко Ставиский – член ГУ ОЛ

Редакція «Ватри»

.....

3 циклю: Мандрівки Лемківщином - Тилич

Лемки в більшості жили по селах. Їх звичаї, культура, обряди є типово сільськи, пов'язані з природою та працьом на землі. Але не можемо забивати, што лемки тіж творили життя міст чи малих містечок на Лемківщині. Хочу запросити Вас, коли будете їхати на Ватру чи в іншу пору в наши страни, штоб заїхали-сте до Тилича, і не лем по чудову щаву, про котру є знаний Тилич, але тіж штоб пізнати цікаве місто, де лемки лишили свої сліди. Правда, гнеска Тилич не має права міста, то тим барже нам треба пам'ятати про тоти минули гарди часи, коли таки права мав.

Тилич положений є 6 км на схід од Криницьі, де сходяться ріка Мушинка і потік Мохначка. Початок Тилича сягає XIII віку. В Галицко — Волинським літописі називається він Орнава (1262 рік). В тим-то році король Данило Галицький в Орнаві прийняв свого брата - князя Василька, котрий вертав з походу на Литву з вельким, здобитим там багатством. Тоти багатства власні вказував в Орнаві - в давнім Тиличу. Не знаме до кінця, яки права мала Орнава в тих часах, але напевно одгривала важну роллю на західних рубежах Галицкой Руси, тут переходили торгівельні шляхи. В тот час в Орнаві правдоподібні біла юж церква східного обряду, про котру перши раз згадуют документи в 1400 р. Орнава при Князівстві Галицко-Волинським біла деси до 1340 р., до кінця того князівства, коли його завоював і прилучив до Польщи король Казимир Великий. 10 вересня 1363 р. Орнава отримує від Казимира Великого права міста, а 30 липня 1391 року король Владислав Ягелло преказує Орнаву (в тот час місто королівське) біскупам краківським (Янови Ридліці з Ридлічиц) і влучат Орнаву

під назвом Мястко (Miastko alias Novum Oppidum) до т.зв. ключа мушинського. В жовтні 1410 р. на Мястко нападают війська мадярски Сыцібора зо Сыцібожиц воеводи Семигороду, котри палят і нищат місто так, што николи юж не буде так як до того часу важливе на Лемківщині. В XVI в. далі поступає занепад міста. Хоц 26 червня 1612 р. біскуп краківський Пйотр Тилицький другий раз надає права міста і переиміняє назву на теперішню Тилич. Документ льокації підписано 26 липня в Бодзентині недалеко Кельць, в яким дозволено в Тиличу на 1 ден торгу в тижні, 4 ярмарки в році і встановлено новий герб: дві голови свв. Петра і Павла. В 1662 р. Тилич мав 352 мешканці, а в тим часі Новий Санч 1325, Старий Санч 945, Мушина 541, Нови Тарг 448 мешканців. В XVII в. кількіст мешканців Тилича падає през наїзд шведів і заразу. Староство мушинське доселят Тилич польськими мешканцями, хоц русини далі займают посади в урядах та при допомозі церкви не польонізуются. В жовтні 1683 р. до Тилича приходять війська велького гетьмана Станіслава Яблоновского по битві з турками під Віднем. Медже жовнірами били тіж наши козаки, тот перехід тирвав цілу осінь і зиму 1683-84. В документах з 1612 р. медже заслуженима мешканцями знаходиме тіж наших русинів, напр. Васько Федак, Іван Гарди (в документах не пише Ян), Семен Кузьмовец, Василь Писар, Димитр Раціняк, Іван Дамьянчак, Іван Юшковец, Іван Хованец, Васько Криницький, Павел Париляк, Михал Пуда. Барз скоро повстають цехи ремісників, медже котрима тіж знаходиме наших русинів, м.ін.: Димитра — гончаря, Штефана Кочаньского, Матея Хованця — ковалів, Лазаря Фрицкого — різника, Івана Андрейковича — кравця, Івана Кеблеша — різника. Заслужени лемки в Тиличи на підставі тамтих урядових документів - то рід Гарберів, з якого виводилися бурмистрове і райці тилицьки. В документі з 1633 р. (книга міста Тилич) Константи Гарбера за 16 локтів купленого пляцу в границях муру міста платит 16 злотих. З року 1647 є документ, де Катерина - вдова по Михалі Гарбері - сплечат хижу братям померлого мужа. Зас з 1679 р. є тестамент Олексія Гарбери - райци Тилича, котрий ділит масток медже діти од першої і другої жени. Його син Іван стає бурмистром Тилича в 1681 р. (підписуєся як Іван, а не Ян). Однак найстаршим і заслуженим лемківським родом Тилича бив рід Хованців. Родина Хованців перший раз в документах є з 1633 р, де даякий Іван Хованец платит 19 злотих за 19 локтів забудованого пляцу. Найбарже відомий бив єднак Штефан Хованец - довголітній бурмистр, лавник судовий і райца. Інший відомий з документів лемківський рід - то рід Нестераків. В документі з 1638 р. Петро Нестерак бив сказаний на кару смерти та втрату цілого мастку, за того, што оженився другий раз в Ізбах, хоц мав юж єдну жену. Кару тіж отримав ізбянський священник за того, што дав їм шлюб. Інший Нестерак - Данько в 1655 р. бив лавником, а іщи інший, тіж Данько Нестерак, в 1661 р. був бурмистром Тилича. Інчи тилицьки роди лемків з документів - то Гаврани, Павлищаки, Ріствеї, Цьолки, Сеньки, Берески, Кочаньски. На середині Ринку стояла корчма родини Цьолків "Під зеленом Ружом", котра існувала 300 років, на жаль, гнеска єй не є. Бив такий звичай, што по кожным підписі акту в нотаріуса

в Ратуши треба було до неї зайти, щоб випити порційку палюнки і кус ей поляти на тот документ, штоб бив він напавду важний. В Тиличі діяв тіж суд, котрий мав право меча, то єст видаваня кари смерти. Він бив барз суровий, карав м.ін. за гру в карти, неморальне житя чи чари. 12 квітня 1763 р. Суд кримінальний кресу Мушинського в Тиличі сказав на смерт през спаліня на стосі за чари та балвохвальство Орину Павлищачку на підставі арт. 63 Права Хелмінського. Бідну Орину засуджено за того, што зачарувала коровам молоко, попсула чарами газдівку і не приняла причастя в церкві, котре сховала і використала в своїх чарах. Сказано ей на смерт през спаліня на стосі, але през помилуваня замінено на кару смерти през стятя мечом. Аж з Біча привезено ката, котрий стяв голову бідній Орині під Шубеницьом і наказом суду скоро ей поховати. До гнеска в Тиличі є гора Шубениця, а в Домі культури в Тиличі можна і вартат пообзерати документи про тоту судову справу. Не забудьте і про бідну Орину, коли будете в Тиличі. Бив то остатній вирок смерти на Лемківщині за чари. Гору Шубеницю вшитки знають в Тиличі, а так для цікавости повім, же ей бік звали Боком Ласки. Коли будете в Тиличі не забудьте, што векшіст яскин пов'язана є зо збійниками. Найбарже відомим бив Савко з Ганчови, котрого засуджено на смерт през вбитя на паль, вирок виконано в Мушині. Але не вшитки справи судови були так поважни. В 1783 р. суд занявся справом коня. Михал Павліщак зобрав свої пінязі і купив коня од Штефана Кочанського. Оба били так п'яни, што Михав не пам'ятав, чи того коня купив, а Штефан чи продав. А до того не било ани коня, ани пінязів. А так сталося, бо за довго разом Штефан та Михал сідили в корчмі. По 2 тижнях слідства і переслухань суд закрив справу, бо кінь нашовся в Поворознику, де свобідно ходив собі по селі.

В 1769-1770 рр. в Тиличі перебивали конфедерати барски, котри барз дуже злого вчинили там і в околичних лемківських селах. Тилич остає містом краківських біскупів до 1772 р., коли то переходить під уряд Австрії. В Тиличі медже русинами і поляками жили тіж цигане і жиди, котри мали там свій цмінтер на т.зв. Паленісках, до гнес, на жаль, не заховався. Але напевно треба відвідати наш цмінтер, де є дуже пам'ятників з фотографіями, яки вказуют наших лемків-русинів перед вигнаньом в 1947 р. В 1935 р. Тилич втратив права міста. В 1939 р. почалася війна, лемки скоро зрозуміли, што значит німецка окупація і фашизм (в Тиличі бив постерунок гестапо) і почали з нима воювати. Деяки в ім'я вільной України, хоц тут одстрашала українська поліція при німецьким війську, т.зв. січовики, котри барз дуже злого антиукраїнського вчинили на Лемківщині, котре одчуваме до внеска. А деяки лемки в ім'я повороту до стану з 1939 р., програня гітлерівських Німець, кінця війни – для того помагали польским партизанам. Не можна забити, што на Лемківщині били в часі війни сліди москвофільства, котри перешли в страну любови до комунізму, Сталіна і СССР. Штоб війна скоро скінчилася тилицки лемки безінтересовні помагали в переході през гори польским партизанам. А тоти лемки то родини: Кочаньски, Козубски, Риствеї, Венгрини. Але заслуженим є напевно Андрій Гарбера, подофіцер 2 полку літаків в Кракові, котрий перепровадив пару

сотен партизанів през гори. Але в січні 1942 р. в партизанській акції міцно перестудився і гмер в шпиталю в Новим Санчи. На цмінтері в Тиличі є його пам'ятник з фотографіям. В Тиличі до 1947 р. било 1810 мешканців: 1220 лемків, 470 поляків, 120 жидів. Била тіж там двоклясова школа з українском мовом, до якої ходило 111 діти. В 1945 р. на Радянську Україну, або «до Росії», як повідано в тамтих часах, виїхало 20% тилицких лемків. А в часі акції «Вісла», котра в Тиличі преходила од 1 до 5 липня 1947 р. депортовано 254 лемків. Лішилося 425 наших люди, котри поміняли метрики на латиньски. Гнеска можна в Тиличі найти барз дуже лемківських родин, котри, на жаль, ходят до костела і лем їх назвиска свідчат, што мают лемківски корені. На місце виселених родин пришли гурале з Підгалля, принесли свій стиль архітектури, котрий гнеска можна видіти в Тиличі. По війні і нашим вигнаню Тилич став гміном, до якої належали таки села як: Мушинка, Мохначка, Чирна, Перунка, Берест і Поляни. Гміну Тилич зліквідувано в 1952 р. і прилучено до гміни Криниці.

Што вартат іщи відвідати в Тиличу? Напевно церков св. Косми і Дам'яна, яка стоїт при дорозі в страну Мушинки. Збудовано церков в 1738-1744 рр. на місци попередньої. Била однавляна в 1780, 1938 і 1982 рр., є дерев'яна, шалювана в західно-лемківским стилі. Іконостас пізньобароковий з сучасними іконами і з XIX в. (деяки давни ікони вкрадено). При церкві є задбаний цмінтер, на котрим сут наши гроби. Росне там сім лип, уважаних за пам'ятки природи. Вартат знати, што в 1682 р. декретом краківського єпископа Яна Малаховського церкву заперто, а 28 лютого 1686 р. розобрано. Матеріяли з церкви перенесено до Мушини і з них побудовано там костел. Так што можна повісти, што кус Тилича є в Мушині. Било то за часів, коли парохом Тилича бив греко-католицький священник Тимотей Криницький. При теперішній церкві є мурована дзвінниця з 1938 р., а в ній дзвін з XVIII віку. В Тиличі є не лем еден цмінтер. Згаданий при церкві — найбільший, а другий є там, де лучатся дороги з Поворозника і Криниці. Він є пороснений, можна дочислитися 30-40 могил, хоц напевно било веце, на могилах є наши написи. На кінці того цмінтера є фігура Ісуса Христа, на жаль, она розлітуєся. На луці під гором Лан є тіж цмінтір з часів холери з-перед I світової війни. Вмерло втовди 2/3 мешканців Тилича. До гнеска стоїт там хрест. Про того, што Тилич бив містом, свідчит забудова Ринку. Він є штирикутний, на ним одбивалися відоми в околицях ярмарки — торги, а там, де гнеска є сільський Дім культури стояв суд, котрий осудив на смерт на стосі згадану чарівницю Орину Павлищачку.

Тилич вшитким в Польщі відомий з води мінеральної. В 1992 р. побудовано розливню мінеральної води «Multi Vita». Є дуже сучасних туристичних атракцій для активного одпочинку: кільканадцет лижних витягів, лижни і роверови траси. През село провадят кінні шляхи, туристичний піший шлях на гору Гузари в страну Криниці. Думам, што вартат одвідати Тилич і пробудити його міску лемківську історію на тлі сучасних атракцій. Памятайме, што наша історія в Карпатах не така коротка і вбога, якби деяки хотіли, а Тилич є того живим прикладом.

Адам Вєв'юрка

інфо

за лем-часом

(з циклу Лемківська хроніка)

квітень

18.04. **Перемишль.** В рамках вшанування 200-ой річниці уродин о. Михайла Вербицького, автора гімну України, ОУП організувало міжнародну науково-популярну конференцію. ОЛ представляли голова ОЛ Е.Гойсак и його з-к В.Шлянта.

18.04. **Горлиці.** Центр культури ім. Б.-І. Антонича прийняв гості з України – діти солдатів, які воюють на Донбасі.

19.04. **Горлиці.** Центр культури ім. Б.-І. Антонича в рамках “Спіткань з Лемківщином” організував варшати робліня традиційних чачок зо сіна.

24.26.04. **Людзьмєж.** В 80-у річницю з’їзду Свята Гір з 1935 року, в Людзьмєжу проходив І Карпатський з’їзд, на котрім люде гір (гуралі, лемки) розпалили «Карпатску ватру», обрадували в рамках семінару наукового, презентували етнографічни строї, спільні молилися з Президентом РП. ОЛ представляла широка делегація з почесним головою ОЛ Штефаном Гладиком, котрий спіткався з президентском паром.

травень

01-03.05. **Горличчина.** В Санкові, Горлицях и Лужній проходили центральни урочистости в 100 річницю Горлицької битви в час І світової війни. ОЛ представляв голова Е.Гойсак зо женом Вікторійом.

16-17.05. **Ельблєнг.** Дитячо-молодіжний танцювальний ансамбль «Лемківський перстеник» успішно концертував на 49 Дитячим фестивали української культури, на котрий приїхало 0,5 тисяча молодих учасників з цілої Польщи.

„Карпатски югаси” - композиція „Лемківського перстеника”, на Вільхівецьким кермеші

20.05. **Горлиці.** Центр культури ім. Б.-І. Антонича в рамках “Спіткань з Лемківщином” організував Ювілей 120 уродин Никифора – Епіфанія Дровняка.

21.05. **Криниця.** В Никифоровій «Романівці» ОЛ організувало Ювілей 120 уродин Никифора – Епіфанія Дровняка.

22.05. **Свєжава.** На запрошіння Німецького суспільно-культурного товариства з Лігниць и Мєра Свєжави з-к голови ОЛ Адам Вєв’юрка взяв участ в отвертїю Lapidarium и пам’ятной таблиці колишніх мешканців Свєжави.

23.05. **Громадка.** Вроцлавско-Гданьска єпархія організувала XIV Парафіаду - спортивні змагання для діти и молоді.

23-24.05. **Вільхівець.** На Празник св. Миколая з Мир Ликійських ОЛ організувало XXV Лемківський кермеш. В програмі дводенного Свята виступили м.ін. ансамблі з Горличчини, Короснянщини и Перемишля.

29.05. **Лігниця.** З-ик голови ОЛ Адам Вєв’юрка и Директор IV ЛО в Лігници Анна Гаврильчак-Маланчак спіткалися з головою Української координаційной ради Михайлом Ратушним, котрий наголосив на потребі вспертя и зміцніня зв’язків з русинами-українцями Словаччини.

червень

04.06. **Новиця.** Греко-католицки отці Краківско-Криницького деканату організували «Малу Сарепту» - інтеграційну зустріч діти и молоді при молитві и спорті.

09.06. **Лігниця.** Мєра Дрогобича Тараса Мєтика як представника міста-побратима міста Лігници прийняли, м.ін.: з-к голови ОЛ Адам Вєв’юрка, директор IV ЛО в Лігници Анна Гаврильчак-Маланчак, голова Лігницького відділу ОУП Богдан Пецушок, голова гуртка ОУП в Лігници Юрій Павліщи, директор Відділу культури міста Лігници Адам Сікорскі.

13.06. **Вроцлав.** Член Головной управи ОЛ Марія Кєлєчава представляла ОЛ на VII Калейдоскопі культур.

19-21.06. **Свидник.** Союз русинів-українців Словаччини організував 61. Свято культури русинів-українців Словаччини. ОЛ представляли голова ОЛ Е.Гойсак и його з-к В.Шлянта. В суботу 20.06 обрадувала Президія СФУЛО.

25.06. **Вроцлав.** Секретар ОЛ куратор Наталія Гладик в рамках 120 ювілею Никифора отворила виставку XIV Лемківського Єрусалима в Музею м.Вроцлава - Королівський Палац.

25-26. **Висова.** Член Президії ОЛ С.Гладик брав участ в IV спітканю Карпатської робочой групи в рамках проекту «Карпати нашим домом».

27-29.06. **Устя Руске.** Стартував 18-ий Міжнародний фольклорний фестиваль «Сьвіт під Кычером». Ансамблі світа вказуют свою культуру м.ін. в Висові, Курові, Криниці.

28.06. **Горлиці.** В монастирі сс. Василянєк одбилося закінчїня катехетичного и шкільного року и концерт учнів на «Свято Родини».

27-28.06. **Елленвіл.** США Організація Оборони Лемківщини організувала Ювілейну XV Лемківську ватру.

(мг)

LEM. www - вартат заздрити, послухати...

Радіо „Скриня”

Передачі: четвер 19:05 - 20:00

Ведучи: Івона Пентак, Ольга Галабуд

skrynja@radio.rzeszow.pl

www.radio.rzeszow.pl/media-box

Центр культури ім. Б.-І. Антонича в Горлицях:

- концерти, виставки, дебати, прелекції,

презентації

- Бібліотека ім. Василя, Теофіля и Олександра

Куриллів

- кімната присвячена Б.-І. Антоничу

www.facebook.com/CKAntonycz

Свято лемківської культури “Лемківська ватра”

Ждиня, 17-19 липня 2015 р.

www.watrzdynia.pl

Об'єднання лемків

www.lemkounion.republika.pl

Лемківська освітня фундація ім. І. Криницького

www.lemkoeducationfound.republika.pl

Радіо „Кермеш”

Передачі: неділя 22:35 - 23:00

Ведучи: Павлина Цюрік, Роксана Тхір

kermesz@radiokrakow.pl

www.radiokrakow.pl

„Лемківська сторінка” www.nasze-slowo.pl

Радіо „Радіо лемко” www.radio-lemko.pl

„Лемколянд” www.lemkoland.com

Комплекс загальноосвітніх шкіл № 4 у Лігниці

ім. Б.-І. Антонича www.zso4legnica.pl

Комплекс загальноосвітніх шкіл № 2 у Перемишлі

ім. М. Шашкевича www.szazsk.edu.pl

Світова федерація українських-лемківських об'єднань

www.sfulo.com

Оголошення

Dom parterowy w surowym stanie, 220 m2

powierzchni użytkowej, w Gorlicach przy

ul. Reja sprzedam. Telefon kontaktowy 502 774 445.

Передплата „Ватри”

Ціна одного примірника 3 зл. + 1,75 зл. поштової оплати в Польщі.

Річна передплата 4 x 3 зл. + 7,00 зл. (кошти пересилки) = **19,00 зл.**

Від закордонної пересилки однієї „Ватри” поштова оплата - **13 зл.**

Річна закордонна передплата 4 x 3 зл. + 52,00 зл. (кошти пересилки) = **64,00 зл.**

Передплату замовляти за адресою Редакції. Вплати просимо пересилати на банківський рахунок:

Zarząd Główny Zjednoczenia Łemków

BANK PEKAO SA: nr konta 83-1240-5110-1111-0000-5207-8745

Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Administracji i Cyfryzacji

Budac / Wydaje

ZJEDNOCZENIE ŁEMKÓW

Zarząd Główny

ul. Jagielly 2, 38-300 Gorlice; tel./fax 18 35 32 906

www.lemkounion.republika.pl; lemounion@poczta.onet.pl

„Ватра” літо 2015 (90)

Редагує колегія

❖ Вікторія ГОЙСАК головний редактор ❖ дизайн Еміль ГОЙСАК ❖

❖ Адам ВЄВ'ЮРКА редактор на Західні Землі e-mail: adamwiew@wp.pl ❖

❖ Наталія ГЛАДИК, Василь ШЛЯНТА, Олександр МАСЛЕЙ, Штефан ГЛАДИК ❖

❖❖❖

Технічне оформлення

FHU „LEBO” Gorlice; Drukarnia „Kwadrat” Nowy Sącz

❖❖❖

Adres Redakcji

ul. Dworzysko 5, 38-300 Gorlice, e-mail: redakcja.watra@interia.pl

Redakcja zastrzega sobie prawo skrótów oraz korektę językową nadesłanych tekstów.
Redakcja nie odpowiada za treść materiałów pozaredakcyjnych, nie zawsze zgodnych z jej poglądami.

Ватра

17 - 19. 07. 2015

Блог. www

Міля и Марія на своїм блогу:
<http://makelifelemko.blogspot.com>
пропонують нам смачну кухню и все оригінальну моду

50 гамб заглавка

Застанавляли-сте ся даколи, як виглядало би наше життя без заглавків?
На певно, було би менш вигідне і смутніше!

Подушки товаришат нам од колиски і хоц сут таки, котри не люблять на них спати, то і так напевно якісу подуку в хижі мають. Хоц би лем тому, же є гарна і крас приоздаблять канапу. Мама тіж подуки до сиджіння, випрофілювані заглавки до спання в подорожі, чи подуки на крісла...

Хочете змінити дашто в хижі, але не знате, од чого зачати? Пропоную виміняти заглавки, найліпше на власноручні зроблені :)

Як не мате здібности до шиття, то помалюйте заглавки, або одбийте печатки з листків, як я :)

Таки вшилам для мойой сестри

Репліка дерев'яної каплички з 1934 р., с.Складисте

Автор різб:
Іван Гойсак, нар. 1948 р. на Зеленогірщині,
родом з Смереківця Горлицького повіту. Має свою
каякову пристань на Одрі. По професії технік-
механік, який свій різбярський талант одкрив
по 50-ці. Домів в Гори вертат шторока
при нагоді Ждиньской ватри.

Газдиня з боденком